

หนังสือเรียนสังคมศึกษา

ส 02048

ปรัชญาอิสลาม

พ 181.07
ม.ปลาย:ส
ว 546ท
ค.3(2542)

DCID LIBRARY

0000005529

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

กระทรวงศึกษาธิการ

ตัวอย่าง

หนังสือเรียนสังคมศึกษา (อิสลามศึกษา)

ส ๐2048

ตัวอย่างเพื่อการเรียนการสอน
และพัฒนาหนังสือ

ปรัชญาอิสลาม

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
ของ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

วันที่... 1 ม.ค. 2545

เลขทะเบียน... ม 10154 น. 3

เลขเรียกหนังสือ... ม 181.07 ม:ศ 7 546 น

หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 02048

เรื่อง ปรัชญาอิสลาม

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

© กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2542

พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 2,000 เล่ม

ISBN 974-01-0046-5

องค์การค้ำของคุรุสภา จัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

2249 ถนนลาดพร้าว แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กทม. 10310

นายสุคนธ์ วิบูลย์ศิลป์ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา 2542

นฤดดิน สาริมิง

ปรัชญาอิสลาม ส 02048. กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของคุรุสภา, 2542.

38 หน้า.

1. ปรัชญาอิสลาม. I ชื่อเรื่อง.

181.07

ISBN : 974-01-0046-5

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

กรมวิชาการและสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2 ได้ร่วมกันจัดทำหนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 02048 ปรัชญาอิสลาม ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2541

(นายบุญลือ ทองอยู่)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 02048 ปรัชญาอิสลาม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเล่มนี้ กรมวิชาการและสำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 2 ได้ร่วมกันจัดทำขึ้น เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนอิสลามศึกษา เรื่อง ปรัชญาอิสลาม ซึ่งเป็นรายวิชาที่เพิ่มเติมในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มสังคมศึกษา ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้คณะกรรมการดำเนินการตรวจ พิจารณาหนังสือเล่มนี้เสร็จเรียบร้อยแล้ว

หนังสือเรียนเล่มนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติแนวคิดของนักปรัชญาอิสลาม ความสัมพันธ์ของปรัชญากรีกกับปรัชญาอิสลาม และความสัมพันธ์ของปรัชญาอิสลามกับการดำเนินชีวิตของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม

กรมวิชาการหวังว่าหนังสือเรียนเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี ขอขอบคุณผู้จัดทำ ผู้ตรวจ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้

(นายพยุงศักดิ์ จันทรสุรินทร์)

อธิบดีกรมวิชาการ

4 ธันวาคม 2541

คำนำ.....

บทที่ 1 ความหมาย ขอบข่ายและแหล่งกำเนิดของปรัชญาอิสลาม.....	1
ความหมาย.....	1
ขอบข่าย.....	1
แหล่งกำเนิด.....	2
กิจกรรมเสนอแนะ.....	4
คำถามท้ายบท.....	5
 บทที่ 2 ประวัติและแนวคิดของนักปรัชญากรีกที่มีอิทธิพลต่อปรัชญาอิสลาม	8
เพลโต.....	9
อริสโตเติล.....	10
โพลติอุส.....	12
กิจกรรมเสนอแนะ.....	14
คำถามท้ายบท.....	14
 บทที่ 3 ประวัติแนวคิดและผลงานสำคัญของนักปรัชญาอิสลาม.....	18
อัลกินดี.....	18
อัลฟารอบี.....	20
อิบนุ สينا.....	22
อัลเมาะซาลี.....	23
อิบนุ บาญอะฮ์.....	25
อิบนุ ตูฟัยล.....	26
อิบนุ รุซด.....	27
กิจกรรมเสนอแนะ.....	29
คำถามท้ายบท.....	29

บทที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากรีกกับปรัชญาอิสลาม.....	31
ความหมายและขอบข่าย.....	31
แหล่งกำเนิดของปรัชญา.....	31
แนวความคิด.....	32
กิจกรรมเสนอแนะ.....	33
คำถามท้ายบท.....	33
 บทที่ 5 ความสัมพันธ์ของปรัชญาอิสลามกับการดำเนินชีวิต.....	 34
สถานภาพของปรัชญาอิสลามในโลกมุสลิม.....	34
ผลที่ได้รับจากปรัชญาอิสลาม.....	34
ความสัมพันธ์ของปรัชญาอิสลามกับการดำเนินชีวิต.....	35
กิจกรรมเสนอแนะ.....	35
คำถามท้ายบท.....	35
 บรรณานุกรม	 36

ความหมาย ขอบข่ายและแหล่งกำเนิดของปรัชญาอิสลาม

จุดประสงค์การเรียนรู้

อธิบายความหมาย ขอบข่ายและแหล่งกำเนิดของปรัชญาอิสลามได้

ความหมาย

คำว่า “ปรัชญา” ตรงกับคำว่า “Philosophia” ในภาษากรีก คำดังกล่าวเป็นคำสมาสระหว่างคำว่า “Philo” แปลว่า รัก ความรัก ชอบ กับคำว่า “Sophia” แปลว่า ความรู้ ความรอบรู้ ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Philosophy” แปลว่า ความรักในความรู้ การรักในความปราชญ์ ปรัชญาเป็นเรื่องที่ว่าด้วยความรู้และความจริง คนมุสลิมเรียกปรัชญาว่า “ฟัลสะฟะฮฺ” (Falsafah) และ “หิกมะฮฺ” (Hikmah)

บุคคลที่ชอบในความรู้ หรือรักในความจริงเรียกว่า “นักปรัชญา” ซึ่งในภาษากรีกเรียกว่า “Philosophos” ในภาษาอังกฤษเรียกว่า “Philosopher” และในภาษาอาหรับเรียกว่า “ฟัยละสูฟ” (Failasuf) หรือ “หะกิม” (Hakim) หรือ “หุกะมาฮ์” (Hukama)

ปรัชญาอิสลามหรือที่มุสลิมส่วนใหญ่เรียกว่า “ฟัลสะฟะตุล-อิสลาม” (Falsafatul-Islam) หรือ “หิกมะตุล-อิสลาม” (Hikmatul-Islam) หมายถึง ความรู้ที่ว่าด้วยความจริงซึ่งเป็นผลจากความคิดของบุคคลที่นับถือศาสนาอิสลามได้ค้นพบด้วยวิทวิทยาตามวิธีการคิดที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละคน

ขอบข่าย

นักปรัชญาหลายท่านได้กำหนดขอบข่ายของปรัชญาหลายลักษณะ ดังนี้

ฟรันซิส เบคอน นักปรัชญาตะวันตก ได้แบ่งขอบข่ายของปรัชญาเป็นสามส่วน คือ

1. ปรัชญาเกี่ยวกับพระเจ้า
2. ปรัชญาเกี่ยวกับมนุษย์
3. ปรัชญาเกี่ยวกับเอกภพ

อัลฟารอบี และอิบนุ สينا นักปรัชญามุสลิมสองท่านนี้ ได้แบ่งขอบข่ายของปรัชญาอิสลามเป็นสองส่วนคือ

1. ปรัชญาที่เป็นภาคทฤษฎี

2. ปรัชญาที่เป็นภาคปฏิบัติ

ปรัชญาที่เป็นภาคทฤษฎี จะอธิบายเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่างที่มี ได้แก่ เรื่องพระเจ้าซึ่งจะพูดถึงความเอเกะ และคุณลักษณะของพระองค์ เรื่องมลาอิกะฮ์ วะหฺยู วันอาคิเราะฮ์ รวมทั้งเรื่องเกี่ยวกับบรรดาเอกภพในจักรวาล

ปรัชญาที่เป็นภาคปฏิบัติ ปรัชญานี้อธิบายเกี่ยวกับวิถีชีวิตของมนุษย์ เป็นเรื่องของปรัชญาสังคม (Social Philosophy) และจริยศาสตร์ (Ethics)

อัลกินดี นักปรัชญามุสลิมอีกท่านหนึ่ง ได้แบ่งปรัชญาออกเป็นสามส่วน คือ

ส่วนที่หนึ่ง เป็นปรัชญาระดับล่างสุด ที่อธิบายในเชิงรูปธรรม (Physical) โดยศึกษาเกี่ยวกับสิ่งที่มีตัวตนและสัมผัสด้วยประสาทสัมผัสได้

ส่วนที่สอง เป็นปรัชญาระดับกลาง ให้ความรู้ทางด้านคณิตศาสตร์ เทคนิคและดาราศาสตร์

ส่วนที่สาม เป็นปรัชญาที่สูงที่สุด ที่อธิบายเกี่ยวกับเรื่องอภิปรัชญา (Metaphysics) ซึ่งจะศึกษาเกี่ยวกับพระเจ้า ศาสดา วะหฺยู ผู้นำวะหฺยู วันปรโลก (อาคิเราะฮ์) และวิญญาณของมนุษย์

แหล่งกำเนิด

ปรัชญาอิสลามเกิดจากการผสมผสานระหว่างหลักคำสอนของอิสลาม ซึ่งมาจากอัล-กุรอาน อัล-หะดีษและแนวคิดของปรัชญากรีก นักปรัชญามุสลิมได้ยึดหลักการจากอัล-กุรอาน ซึ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้มนุษย์เป็นคนรู้จักคิดและเป็นคนฉลาดรอบรู้ ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสในอัล-กุรอาน ความว่า

“พระองค์จะทรงประทานความรู้ให้แก่ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์และผู้ใดที่ได้รับการรู้แน่นอนเขาได้รับความดีอันมากมาย”

(สุเราะฮ์อัล-บะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 269)

“และในแผ่นดินนี้มีสัญญาณต่างๆ สำหรับผู้ศรัทธามั่น และในตัวของพวกเจ้าเองพวกเจ้าไม่เห็นดอกหรือ?”

(สุเราะฮ์อัล-ซารียาต อายะฮ์ที่ 20-21)

โองการดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าอิสลามได้ส่งเสริมให้คนคิด โดยพิจารณาสัญลักษณ์ต่างๆ ที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ ความสามารถและความเอเกะของอัลลอฮ์ โดยการสังเกตสิ่งที่ถูกสร้างบนโลก และปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นบนพื้นโลกและจักรวาลนี้

ท่านนบีมุหัมมัด ได้กล่าวถึงเกี่ยวกับคุณค่าของความรู้และผู้มีความรู้ไว้ว่า

“ผู้ใดมุ่งเข้าสู่หนทางการศึกษาหาความรู้ อัลลอฮ์จะเปิดทางสะดวกให้แก่เขาสู่สวรรค์.. แท้จริงผู้มีความรู้นั้นเป็น ผู้อยู่บนฟากฟ้าและผู้ที่อยู่บนหน้าแผ่นดิน”

(รายงานโดย อบูดาอูดและติรมิซีย์)

เล่าจากอะบี อุมามะฮฺ อัลบะหิสี ได้กล่าวว่า “มีผู้เฒ่าถึงชายสองคน คนหนึ่งเป็นผู้ทำความดี (อียาคะฮฺ) อย่างแก่กล้า อีกคนหนึ่งเป็นผู้มีความรู้ให้ท่านรสูลุลลอฮฺ ค็อลฯ ได้ยินท่านรสูลุลลอฮฺ ได้กล่าวว่า ความประเสริฐของผู้มีความรู้นั้นเหนือกว่าผู้ทำความดีอย่างแก่กล้า.....”

(รายงานโดย ติรมิซีย์)

“ผู้ใดหาความรู้ในวิชาการแขนงใดจากวิชาการที่ดำเนินไปเพื่ออัลลอฮฺ แต่เขาไม่ได้แสวงหาวิชาการนั้นนอกจากเพื่อหวังทรัพย์สินสมบัติในโลกเขาจะไม่ได้พบกลิ่นสวรรค์ ในวันกิยามะฮฺ”

(รายงานโดย อบูดาอูดและอิบนุ บาญญะฮฺ)

จากโองการ อัล-กุรอานและหะดีษข้างต้นได้ชี้ให้เห็นว่าอิสลามได้ส่งเสริมให้มุสลิมเป็นคนที่มีความรู้และรู้จักคิดในเรื่องหลักฐานที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่และความสามารถของอัลลอฮฺ โดยให้พินิจพิจารณาสิ่งที่มีและปรากฏอยู่ในจักรวาล เมื่อมีมุสลิมกลุ่มหนึ่งได้แปลตำราปรัชญาของกรีก และได้ศึกษาปรัชญาดังกล่าวในนิกายหรือสำนักต่าง ๆ จนในที่สุดทำให้พวกเขาแบ่งเป็นสองฝ่าย คือฝ่ายที่เห็นด้วยและฝ่ายไม่เห็นด้วยกับปรัชญากรีกดังกล่าว อย่างไรก็ตามในที่สุดผลจากการให้ความสนใจและแปลตำราปรัชญามาสู่โลกอิสลามทำให้เกิดวิชาต่าง ๆ ในเชิงปรัชญาขึ้น ได้แก่ อิสลาม-อัลกะลาม (Iskamic Theolgy) ตะเศวูฟ (Islamic Mystie) และปรัชญาอิสลาม (Islamic Philosophy)

อิทธิพลของปรัชญากรีก โดยเฉพาะแนวคิดของนักปรัชญากรีกคนสำคัญ 3 ท่าน คือเพลโต (Plato) อริสโตเติล (Aristotle) และพลินุส (Plotinus) ซึ่งนักปรัชญามุสลิมได้ศึกษาและรับแนวคิดบางส่วนของพวกเขาบนพื้นฐานของความเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามที่ยอมรับในความเป็นเอกของพระเจ้าองค์เดียว คืออัลลอฮฺ สิบหามะฮฺวะดาอาลา พวกเขาได้สรุปและนำเสนอเป็นแนวคิดใหม่ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในเชิงประยุกต์บูรณาการ ซึ่งเป็นลักษณะของการสนับสนุนหรือคัดค้านหรือประนีประนอมต่อปรัชญาดังกล่าวตามแต่สถานภาพและมุมมองของแต่ละคน

ความรู้ด้านวิทยาการต่างๆ ของกรีก ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงเอเธนส์ ได้เข้ามามีอิทธิพลในดินแดนตะวันออก เช่น เข้าสู่เมืองญุนดิชาบุร (Jundi-Shabur) ของอิหร่าน เมืองฮัรอรอน (Hsfrfan) ในเมโสโปเตเมีย (Mesopotamia) ของอิรัก และเมืองอเล็กซานเดรีย (Alexandria) ในอียิปต์ ตั้งแต่

สมัยของอเล็กซานเดอร์มหาราช (ก่อน ค.ศ. 356-323) ต่อมาชาวคริสเตียนในซีเรียได้ศึกษาภาษา และวรรณคดีกรีก โดยได้เปิดสอนในโรงเรียน ณ เมืองเอเดสซา (Edessa) เมื่อ ค.ศ. 363 หลังจากนั้นได้ย้ายไปยังเปอร์เซีย (อิหร่าน) เมื่อ ค.ศ. 489 และตั้งโรงเรียนในลักษณะเดียวกันที่เมืองนิสบิน (Nisibin) และญุนติซาบุร ส่วนการแปลตำราของกรีกนั้น ได้เริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยเคาะลีฟะฮ์อัลมันศูร ในราชวงศ์อับบาซียะฮ์ มีศูนย์กลางที่เมืองแบกแดด (Baghdad) ในอิรักปัจจุบัน ต่อมาในสมัยของ อัลมะฮ์มูน (ค.ศ. 183-833) ท่านได้เปิดโอกาสให้ศึกษาความรู้จากกรีกอย่างกว้างขวาง และได้สร้าง สถานศึกษาขึ้นที่แบกแดด เรียกว่า บัยตุลฮิกมะฮ์ (Baitul Hikmah) หมายถึงบ้านแห่งวิทยปัญญา ท่านได้แต่งตั้งบุคคลฝ่ายต่างๆ ประกอบกับนักเขียนจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นผู้เข้าใจภาษาอาหรับ ภาษา ซีเรีย และภาษากรีกอย่างดี เป็นผู้อำนวยการอัลมะฮ์มูน และได้แต่งตั้งคณะกรรมการแปลตำรา ของกรีก โดยมีฮุไนน์ บุตรอิสฮาก ผู้อำนวยการสถาบันเป็นหัวหน้าคณะแปลตำรา มีหน้าที่ คอยตรวจสอบและรับรองผลการแปล และในขณะเดียวกันท่านก็ได้แปลตำราของอริสโตเติลส่วน หนึ่งเกี่ยวกับ ตรรกวิทยา (Logic) ปรัชญาและจิตวิทยา ระยะต่อมามีผู้แปลคนอื่น เช่น อบูนาสร อัลฟารอบี (Abud Nasr al-Farabi) ได้แปลตำราปรัชญากรีกขึ้นอีก ซึ่งมีผลทำให้การศึกษาปรัชญา ในหมู่ผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นที่นิยมกว้างขวางขึ้นตามลำดับ และในจำนวนผู้ศึกษาดังกล่าวก็มี หัวหน้ามุสลิมที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญากรีกเกิดขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากเคาะลีฟะฮ์ ผู้ปกครอง แห่งราชวงศ์อับบาซียะฮ์ขณะนั้นเป็นอย่างดี

อิทธิพลของศาสนาอิสลามและปรัชญากรีก ได้ก่อให้เกิดนักปรัชญาอิสลามคนสำคัญหลาย ท่าน ได้แก่ อัลกินดี, อัลฟารอบี, อิบน์ สีนา, อิบน์ ตูฟัยล, อิบน์ บาจญะฮ์, อัล-เฆาะซาลีและ อิบน์ รุชด

กิจกรรมเสนอแนะ

1. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มแล้วให้อภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

1.1 ความหมายและคำที่มีความหมายเหมือนกันกับคำต่อไปนี้

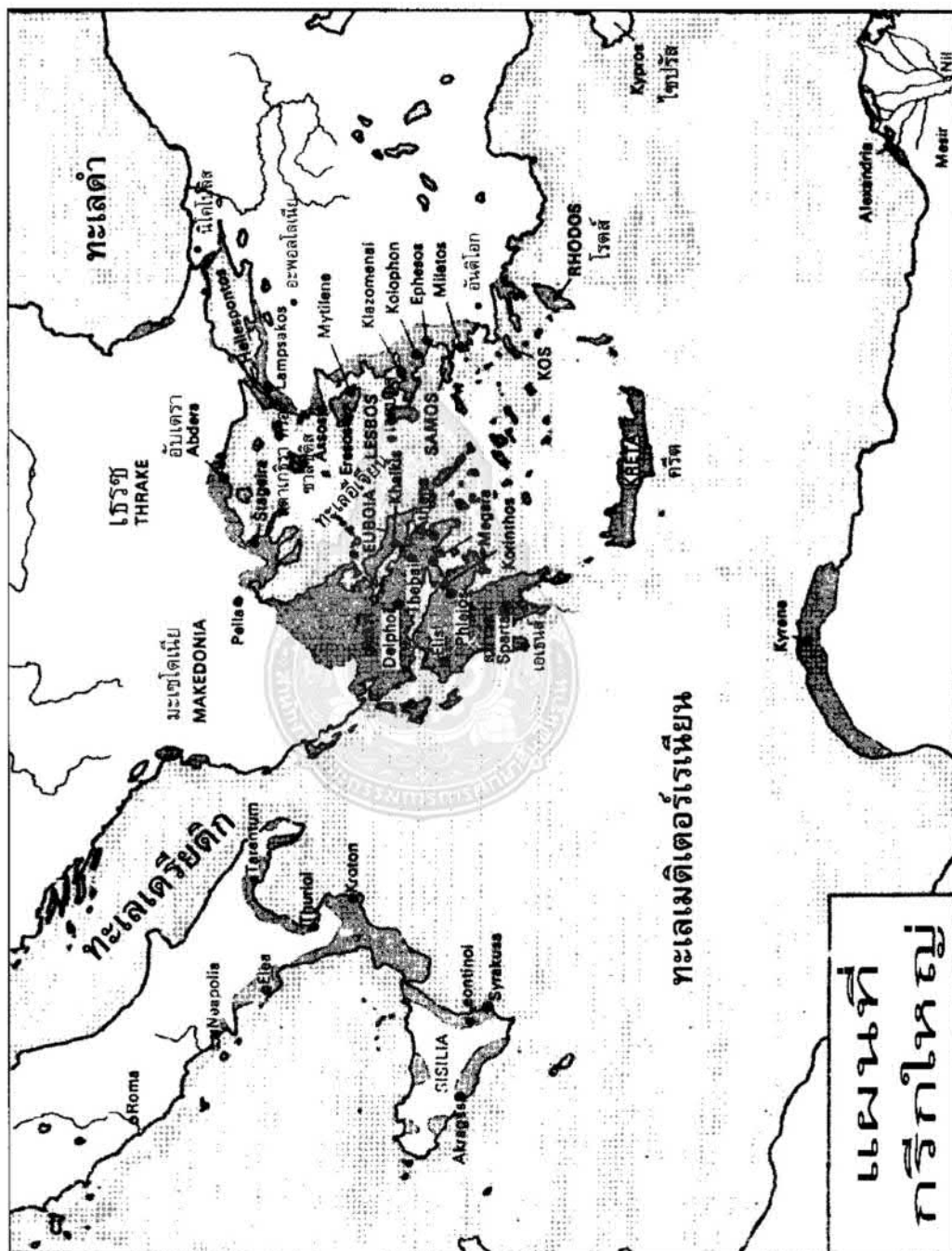
ปรัชญา	Philosophia
Philosophy	ฟัลสะฟะฮ์
หิกมะฮ์	Philosophos
Philosoper	หะกีม
หุกะมา	ฟัลสะฟะตุลอิสลาม
หิกมะตุลอิสลาม	หุกะมาอูลอิสลาม

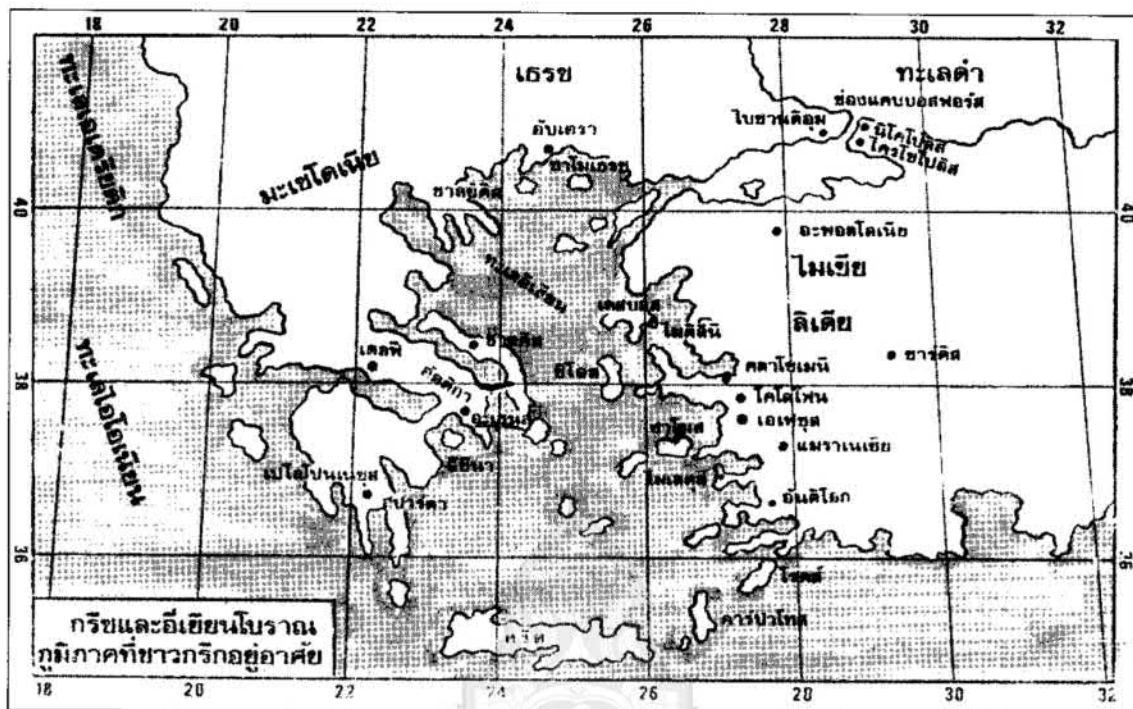
- 1.2 เนื้อหาสาระที่เป็นขอบข่ายของปรัชญา
- 1.3 แหล่งกำเนิดของปรัชญาอิสลาม
2. ให้นักเรียนศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับคำอธิบายอัล-กุรอาน สุเราะฮ์ อัลบะ-เกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 269 สุเราะฮ์อัลช-ชาริยาต อายะฮ์ที่ 20-21 พร้อมสรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการให้การสนับสนุนต่อการให้กำเนิดของปรัชญาอิสลาม
3. ให้ระบุชื่อเมืองสำคัญที่กล่าวถึงในบทเรียนพร้อมเขียนลงในแผนที่ให้ถูกต้องเพื่อประกอบการอภิปรายในชั้นเรียน

คำถามท้ายบท

1. จงหาคำตอบจากภาษากรีก อังกฤษ และอาหรับ ที่มีความหมายเหมือนกันในเรื่องต่อไปนี้
 - ปรัชญา
 - นักปรัชญา
 - ปรัชญาอิสลาม
 - นักปรัชญาอิสลาม
2. ปรัชญาอิสลามคืออะไร และต่างกับปรัชญากรีกอย่างไร จงอธิบายพอสังเขป
3. นักปรัชญาต่อไปนี้มีแนวคิดเกี่ยวกับการแบ่งเขตของปรัชญาอย่างไร
 - ฟรันซิส เบคอน
 - อัลกินดี
 - อัลฟารอบี
 - อิบน์สินา
4. ปรัชญากรีกมีอิทธิพลสำคัญต่อแนวความคิดในปรัชญาอิสลามอย่างไร
5. เคาเลลีฟะฮ์แห่งราชวงศ์อับบาซียะฮ์มีบทบาทสำคัญต่อปรัชญาอิสลามอย่างไร
6. ภาษาซีเรียมีความสัมพันธ์กับปรัชญาอิสลามอย่างไร

แผนที่แสดงเมืองสำคัญของอารยธรรมกรีกใหญ่!

ประวัติและแนวคิดของนักปรัชญากรีกที่มีอิทธิพลต่อปรัชญาอิสลาม

จุดประสงค์การเรียนรู้

สามารถอภิปรายประวัติและแนวคิดของนักปรัชญากรีกคนสำคัญที่มี อิทธิพลต่อการกำเนิดปรัชญาอิสลามได้

แนวคิดของนักปรัชญากรีกได้หลั่งไหลเข้าสู่โลกอิสลาม ผ่านนักคิดจากซีเรีย เมโสโปเตเมีย เปอร์เซียและอียิปต์ วัฒนธรรมและปรัชญากรีกเข้าสู่ดินแดนดังกล่าวพร้อมกับการขยายอำนาจของ อเล็กซานเดอร์มหาราช จากมะเซโดเนียแห่งกรีกใหญ่ ที่แผ่อำนาจเข้ามายังดินแดนทางตะวันออกในช่วงศตวรรษที่ 4 ก่อนคริสต์กาล อเล็กซานเดอร์มหาราชได้รวมวัฒนธรรมกรีกและเปอร์เซียเข้าด้วยกัน หลังจากนั้นได้ทิ้งร่องรอยอารยธรรมของกรีกในอาณาเขตที่ตนเคยครอบครองเป็นหลักแหล่งอย่างเห็นได้ชัด เช่นที่อเล็กซานเดรียในอียิปต์ ที่ซีเรีย ที่เมโสโปเตเมีย ในอิรักที่เมือง ญันติ-ชาบุร และบัคตราในเปอร์เซีย

หลังจากที่อิสลามได้ครอบครองดินแดนดังกล่าวแล้ว ปรากฏว่าอิทธิพลของนักปรัชญากรีก เริ่มมีอิทธิพลต่อแนวคิดของนักปรัชญามุสลิม โดยเฉพาะในสมัยราชวงศ์อับบาซียะฮ์ คือสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮ์ฮะอัมมูน (ค.ศ. 813-833) บุตรของเคาะลีฟะฮ์ฮะรุณ อัร-รอชิด

เคาะลีฟะฮ์ฮะอัมมูนได้สร้างสถาบันการศึกษาชื่อ “บัยตุลฮิกมะฮ์” เพื่อเป็นศูนย์กลางวิชาการภาษากรีก ภาษาซีเรีย ภาษาอาหรับ และมีบทบาทที่เน้นในทางการแปลตำรา โดยเฉพาะการแปลผลงานหรือตำราของเพลโต อริสโตเติล และตำราที่เกี่ยวกับลัทธิเพลโตใหม่ (Neo Platonism) โดยคณะทำงานของสถาบันจะแปลเป็นภาษาอาหรับ จากกิจกรรมดังกล่าวจึงทำให้อิทธิพลของนักปรัชญากรีกได้หลั่งไหลเข้าสู่โลกอิสลามเป็นจำนวนมาก

นักปรัชญาตะวันตกหรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่านักปรัชญากรีกคน ซึ่งนักปรัชญามุสลิมได้รับอิทธิพลทางความคิดมาสู่ปรัชญาอิสลาม นักปรัชญากรีกที่สำคัญ มีสามท่าน คือ เพลโต (Plato) อริสโตเติล (Aristotle) และโพลติณุส (Plotinus) นักปรัชญาสองท่านแรกเป็นนักปรัชญากรีกที่มีชีวิตอยู่ในยุคทองแห่งปรัชญากรีก ส่วนโพลติณุสมีชีวิตอยู่ในสมัยความรุ่งเรืองของโรมัน หรือที่เรียกว่ายุคเฮเลนนิซท์แห่งโรมัน

เพลโต (Plato)

เพลโตเกิดเมื่อปีก่อน ค.ศ. 428 ที่เมืองเอเธนส์ (Athens) และเสียชีวิตเมื่อปีก่อน ค.ศ. 347 (พ.ศ. 115-196) ท่านเกิดจากครอบครัวที่มีชื่อเสียงของเอเธนส์ในสมัยนั้น บิดาของท่านชื่อ อาริสตัน (Ariston) เมื่อบิดาเสียชีวิต เพลโตได้อาศัยกับมารดาซึ่งได้แต่งงานใหม่กับนักการเมืองคนหนึ่ง มารดาของเพลโตมีพี่และหลานชายเป็นนักการเมืองในระดับแนวหน้าของเอเธนส์ในขณะนั้นด้วย ดังนั้นเพลโตจึงคุ้นเคยกับการเมืองมาตั้งแต่ช่วงที่ยังเป็นหนุ่ม ท่านเคยได้รับการเชิญชวนให้เข้าสู่เส้นทางการเมือง แต่ท่านปฏิเสธ เพราะท่านมีความเชื่อว่า การแก้ปัญหาวิกฤติทางการเมืองคือการให้ความไว้วางใจแก่ผู้มีอำนาจการปกครองประเทศที่เป็นนักปรัชญาที่แท้จริงหรืออย่างน้อยต้องสร้างบรรดาผู้มีอำนาจทางการเมืองให้เป็นนักปรัชญาที่แท้จริง ท่านเคยรู้จักโสกราตีส (Socrates) ตั้งแต่สมัยที่เป็นเด็ก และเคยเรียนกับลูกศิษย์ของโสกราตีสที่เมการา (Megara) ท่านได้สร้างสถาบันเพื่อเป็นศูนย์กลางการศึกษาทางวิชาการชื่อว่า “อะกะเดอมิ” (Academy) ที่เอเธนส์

เพลโตได้กำหนดว่า “ความจริง” (Reality) แห่งภาวะที่มีอยู่จริงนั้นมีสองลักษณะคือ ความจริงที่สามารถยังได้ด้วยความคิด และความจริงที่เป็นรูปธรรมที่สามารถสัมผัสด้วยประสาททั้งสี่ได้ ความคิด (Ratio) ประกอบด้วยมโนภาพหรือมโนคติ (Idea) ซึ่งเป็นสภาวะนามธรรม ที่มีอยู่จริงได้ด้วยตัวมันเอง จากหลักการดังกล่าวท่านจึงถือว่ามนุษย์ประกอบด้วยร่างกายและวิญญาณ วิญญาณอาศัยอยู่ในร่างกาย โดยใช้ร่างกายเป็นส่วนที่ให้ความคิดเห็น รูปลักษณะของวิญญาณเป็นสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่มีตัวตนและไม่มีการดับสลาย ดังนั้นวิญญาณจึงไม่ดับสิ้นหรือสลายไปเหมือนร่างกาย แต่มันอาจจะไปอาศัยอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง ที่ห่างพ้นออกไปจากโลกแห่งรูปธรรมนี้

นอกจากนั้นเพลโตได้แก้ปัญหาโดยการประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างเฮราคลิตุส (Heraclitus) กับ ปาร์เมนิเดส (Parmenides) ท่านได้ให้ข้อเสนอว่า ที่เฮราคลิตุสกล่าวว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและ ไม่มีสิ่งใดเลยที่มีคุณลักษณะที่สมบูรณ์นั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่ถูกต้องเฉพาะที่เกี่ยวกับโลกแห่งรูปธรรมเท่านั้น ส่วนที่ปาร์เมนิเดสกล่าวว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่นั้น มีความสมบูรณ์และ ไม่เปลี่ยนแปลงอย่างแน่นอนนั้นถูกต้อง แต่ก็ถูกต้องเฉพาะที่เกี่ยวกับโลกแห่งมโนคติเท่านั้น

เรื่องเกี่ยวกับโลกที่เราอาศัยอยู่นี้ เพลโตบอกว่ามันมีเพียงโลกเดียวเท่านั้น แต่มันมีความสลับซับซ้อนมากมาย รวมทั้งจะประกอบด้วยสรรพสิ่งต่างๆ เป็นจำนวนมาก โลกนี้มีระเบียบและโครงสร้างที่แน่นอน ประกอบด้วยรูปแบบ (Form) หลัก 2 ชนิดคือ รูปแบบที่เป็นนามธรรม เช่น ความมีชีวิต ความดี ความจริง ความงาม ความสามัคคี เป็นต้น สำหรับรูปแบบที่เป็นรูปธรรมนั้นมีทั้งสิ่งที่มีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิต เช่น มนุษย์ สัตว์ ต้นไม้ ดิน หิน ทরาย เป็นต้น สิ่งต่างๆ ในโลกนี้มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะเพื่อจะให้ทันกับความต้องการของสิ่งมีชีวิตและทำให้มีระเบียบเกิดขึ้นในโลก ซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้โลกเป็นไปเช่นนั้น

อริสโตเติล (Aristotle)

อริสโตเติลเกิดเมื่อปี ก่อน ค.ศ. 384 ที่ซาลซิดิสหรือสตาเกอิรา (Stageira) ของกรีก เสียชีวิตเมื่อปี ก่อน ค.ศ. 322 (พ.ศ. 159-221) ที่ซาลคิส (Chalcis) ในเอมโบอี (Emboae) หรือยูโบเอีย (Euboea) ทางภาคตะวันออกตอนใต้ของกรีก บิดาของท่านเป็นนายแพทย์ส่วนตัวของกษัตริย์มะเซโดเนีย เมื่ออายุของท่านประมาณ 17-18 ปี ได้ไปศึกษาที่ สถาบันอะเคเดมี ของเพลโตที่

เอเธนส์ จนกระทั่งเพลโตเสียชีวิต รวมเวลาที่ได้ไปศึกษา ณ สถาบันดังกล่าวประมาณ 20 ปี มีโอกาสเป็นครูสอนวิชาตรรกศาสตร์ (Logic) และวิชาการโต้ตอบ (Retic) แก่ศิษย์ผู้น้องของสถาบันดังกล่าวด้วย เมื่อเพลโตเสียชีวิต ท่านได้ย้ายไปยังโรงเรียนที่เอสซอส (Assos) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่สร้างขึ้นโดยเฮอร์เมียส (Hermeias) ผู้เคยเป็นศิษย์ของเพลโตเช่นเดียวกัน อริสโตเติลได้แต่งงานกับไฮเตียส (Hythias) ผู้เป็นหลานและบุตรบุญธรรมของเจ้าของโรงเรียนดังกล่าว ท่านอยู่ที่เอสซอสไม่นานนัก เฮอร์เมียสถูกฆ่า ท่านจึงจำต้องย้ายไปยังไมติลิน (Mytilene) บนเกาะเลส บอส (Lesbos) แต่อยู่ที่ไมติลินไม่นานก็ถูกกษัตริย์มะเซโดเนียเรียกตัวกลับ เพื่อให้เป็นครูสอนเจ้าชายอเล็กซานเดอร์ ซึ่งขณะนั้นมีอายุ 13 ขวบ หลังจากอเล็กซานเดอร์ได้รับสถาปนาเป็นกษัตริย์ อริสโตเติลก็กลับไปยังเอเธนส์ และได้สร้างโรงเรียนชื่อว่า ไลซิออน (Lyceum) โดยได้รับการสนับสนุนจากมะเซโดเนีย ท่านได้สร้างห้องสมุดเพื่อรวบรวมต้นฉบับของตำราต่างๆ และแผนที่ทางภูมิศาสตร์เป็นอย่างดี แต่ในบั้นปลายของชีวิตของท่านๆ ถูกใส่ร้ายว่าเป็นผู้ต่อต้านบัลลังก์แห่งมะเซโดเนีย และจะแบ่งแยกเอเธนส์ออกจากมะเซโดเนีย ท่านจึงได้มอบหมายโรงเรียนไลซิออนแก่ลูกศิษย์ และหนีไปอาศัยบ้านเดิมของมารดาจนกระทั่งเสียชีวิต ณ สถานที่ดังกล่าว

ในด้านตรรกศาสตร์ อริสโตเติลได้อธิบายรายละเอียดในส่วนที่เป็นสาขาหลักของวิชาดังกล่าว คือเรื่องการจำแนกแยกแยะหรือวิเคราะห์ (Analytic) และเรื่องวิชาวิธี (Dialectic) ซึ่งเขาถือว่าเป็นศาสตร์ไปสู่ทฤษฎีแห่งความรู้ทั้งปวง

ในด้านทฤษฎีแห่งความรู้ (Theory of Knowledge) หรือญาณวิทยา (Epistemology) ท่านได้แบ่งออกเป็นสามแขนง คือ ความรู้ในเชิงปฏิบัติ (Practice) ความรู้ในเชิงประกอบกิจการงานหรืออาชีพ (Productive) และความรู้เชิงทฤษฎีที่ถือในเหตุผล (Theoretical)

ความรู้เชิงปฏิบัติ ได้แก่ จริยศาสตร์และการเมือง

ความรู้เชิงประกอบกิจการงาน ได้แก่ การช่างและศิลปกรรมต่างๆ

ความรู้เชิงทฤษฎีที่ถือในเหตุผล ได้แก่ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ รวมทั้งจิตวิทยาและอภิปรัชญา

อภิปรัชญา (Metaphysics) คือปรัชญาที่ว่าด้วยสิ่งที่เป็นจริง เช่น ว่าด้วยเรื่องพระเจ้า เรื่องโลก และวิญญูณเป็นต้น

เรื่องที่เกี่ยวข้องกับส่วนประกอบของทุกสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือสิ่งธรรมชาติทุกชนิด อริสโตเติลได้อธิบายว่า ทุกสิ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสองอย่าง คือ สสาร (Matter) และรูปแบบ (Form) หรือที่เรียกว่าสสารรูปนิยม (Hylomorphism) ของ อริสโตเติล ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า มนุษย์เป็นแก่นสาระ (Substance) อย่างหนึ่งที่ประกอบด้วยสสารและรูปแบบ รูปแบบคือจิตวิญญาณและเนื่องจากรูปแบบไม่เคยแยกจากสสาร ดังนั้นเมื่อมนุษย์ตายแล้ว จิตวิญญาณก็จะสลายตามไปด้วย (แนวความคิดนี้

ไม่เหมือนกับหลักการของอิสลาม จิตวิญญาณในคำสอนของอิสลามไม่สลายแต่จะกลับไปสู่อัลลอฮ์)
 อริสโตเติลเรียกแบบชีวิตด้วยคำว่า “วิญญาณ” (Soul) และท่านแบ่งวิญญาณออกเป็น 3
 ระดับคือ

1. วิญญาณพืช ซึ่งมีพลังแห่งการเติบโตและเคลื่อนไหว
2. วิญญาณสัตว์ ซึ่งมีพลังแห่งการเติบโตและแพร่พันธุ์
3. วิญญาณมนุษย์ ซึ่งมีพลังคิดด้วยเหตุผล และมีพลังแบบพืชและสัตว์รวมอยู่ด้วย

เรื่องเกี่ยวกับเอกภพและจักรวาล อริสโตเติลมีความคิดว่า เอกภพและจักรวาลนั้นมีตั้งแต่
 เดิมมานานแล้ว แต่พระเจ้าเป็นปฐมเหตุที่ทำให้เกิดมีการเคลื่อนที่ แต่พระเจ้าไม่ได้เป็นผู้สร้าง
 (หลักการอิสลามสอนเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่าเอกภพและจักรวาลนี้อัลลอฮ์เป็นผู้สร้าง ควบคุมดูแลและ
 ให้มีการเคลื่อนที่)

เรื่องเกี่ยวกับพระเจ้า อริสโตเติลสอนว่า พระเจ้าเป็น “ผู้ที่เป็ปฐมเหตุที่ทำให้มีการเคลื่อนที่”
 นั้นมีอยู่จริง หมายความว่าความมีอยู่ของผู้เคลื่อนแรกหรือพระเจ้าผู้เคลื่อนที่ในโลกนี้จำเป็นต้องมี

เรื่องเกี่ยวกับปรัชญาจักรวาล อริสโตเติลได้อธิบายว่า จักรวาลมีขอบเขต มีการเคลื่อนที่
 และประกอบด้วย ธาตุ 5 อย่าง คือดิน น้ำ อากาศ ไฟ และเอเธร์ที่เป็นธาตุส่วนประกอบของดวง
 อาทิตย์ ดวงจันทร์และดวงดาว จักรวาลมีกาละซึ่งเป็นจำนวนวัดการเคลื่อนที่ตามก่อนหลัง

โพลตินุส (Plotinus)

โพลตินุสเกิดเมื่อปี ค.ศ. 205 (พ.ศ. 748) ที่ลิโคโปลิส ในอียิปต์ ซึ่งขณะนั้นอยู่ภายใต้
 การปกครองของโรม และท่านเสียชีวิตที่มินูรเนียในอิตาลีเมื่อ ค.ศ. 270 (พ.ศ. 813) บิดามารดา

ของท่านเป็นชาวกรีก ท่านได้ศึกษาและรับอิทธิพลความคิดจากนักปรัชญากรีก โดยเฉพาะเพลโต ท่านเป็นทหารผ่านศึกของโรมต่อสู้กับกองกำลังเปอร์เซีย แต่พ่ายแพ้ ต่อมาได้เข้ามาโรมในฐานะนักรบที่กรุงโรม ท่านใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ไม่หรูหรา จึงทำให้เป็นที่เคารพนับถือของชาวโรมัน มีผู้คนสนใจมาเรียนกับท่านเป็นจำนวนมาก

แนวคิดของโพลติอุสในระยะแรก ท่านใช้ปรัชญาของเพลโตเป็นหลัก ดังนั้นจึงทำให้นักคิดเรียกแนวความคิดของท่านว่า “แนวความคิดนิยมเพลโตใหม่” (Neo-Platonism) แนวคิดของเพลโตที่ถือว่า “ที่ดี” นั้น คือทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนโพลติอุสจะยึดแนวคิดในสิ่ง “ที่เอก” นั้นเป็นแหล่งกำเนิดของทุกสิ่งทุกอย่าง ดังนั้นแนวคิดพื้นฐานของปรัชญาโพลติอุสตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ ณ เดิมทีนั้นเป็นหนึ่ง” และไม่มี ความขัดแย้งในตัวของมันเอง ทุกอย่างมาจากสิ่งหนึ่งที่ดั้งเดิมที่มีคุณภาพ ไม่ใช่ความคิด ไม่ใช่วิญญูณ ไม่ใช่ในสภาวะเคลื่อนไหว ไม่ใช่ในสภาวะหยุดนิ่ง ไม่ใช่ช่วงเวลาและสถานที่ สิ่งทีเอนั้นมีอาจจะรู้จักได้ เพราะไม่มีสิ่งใดที่จะวัดและเปรียบเทียบได้ สิ่งดั้งเดิมนั้น คือการเริ่มต้นและสิ่งที่เป็นปฐมเหตุของทุกสิ่งทุกอย่าง สิ่งหนึ่งที่ว่านั้นมหาสมบูรณ์ยิ่ง ทุกอย่างจะแผ่ล้นออกมาจากสิ่งหนึ่งนั้น ซึ่งเรียกว่าการแผ่หรือการล้น หรือการพุ่งกระจาย (Emanation) ออกมาจากสิ่งหนึ่งนั้น แนวคิดนี้นับเป็นทฤษฎีใหม่ในโลกของปรัชญาที่ชี้ให้เห็นว่า “พระเจ้านั้นไม่ได้อาศัยอยู่ในเอกภาพ แต่เอกภาพมีอยู่ในพระเจ้า” หมายความว่าเอกภาพมาจากพระเจ้า เอกภาพแรกที่เกิดจากพระเจ้าคือบัญญัติความคิด (Idea) จากบัญญัติความคิดจะเกิดจิตวิญญูณแห่งโลก ซึ่งเป็นการแผ่กระจายหรือล้นออกมาจากสิ่งแรกหรือพระเจ้า

โพลติอุสมีความเห็นเกี่ยวกับมนุษย์ว่า มนุษย์ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักสามส่วนคือ ร่างกาย วิญญูณและเจตภูต (Spirit) หรือสภาพเป็นผู้คิดอ่าน โลกแห่งเจตภูตคืออาตมมันหรืออัตตาที่อยู่เหนือวิญญูณโลก และเป็นรูปภาพของหลักการที่สูงที่สุด นั่นคือพระเจ้าที่เอก (The One) และที่สมบูรณ์ (Absolute) และความดี (The Good) โลกเจตภูตได้ครอบครองความสมบูรณ์และความงามที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ไม่มีการถูกแบ่งแยกด้วยเทศะ ระยะเนื้อที่ (Space) และเป็นสิ่งที่นิรันดร์ หมายความว่า พระผู้เป็นเจ้านั้นเป็นผู้สมบูรณ์ ไม่มีอดีต ไม่มีอนาคต ดังนั้นสำหรับพระเจ้าแล้วมีแต่ปัจจุบันที่นิรันดร์สืบไป

ทฤษฎีเกี่ยวกับการล้นตัวหรือพุ่งกระจายของโพลติอุส ท่านได้จัดประเด็นนี้เป็นสิ่งแรกสำหรับระบบปรัชญาของตน โดยยึดมโนคติแห่งความดี (The Good) “ความเป็นจริง” (Reality) ของเพลโตเป็นบรรทัดฐาน โดยเรียกชื่อใหม่ว่า “เอกัตตาซึ่งกระจายตัวเอง” หรือ “ความดีล้นออกจากตัวเอง” เอกัตตาซึ่งหมายถึงพระเจ้าทรงนี้เป็นเอกัตตาที่มีความดี ที่เป็นสสารัตถะ (Essence) ที่สมบูรณ์ที่สุด เมื่อล้นออกมาแล้วต้องเป็นความจริง โดยตัวเองซึ่งจะเป็นลักษณะมโนคติ วิญญูณและสสาร

กิจกรรมเสนอแนะ

- ให้นักเรียนใช้แผนที่ประกอบในการชี้จุดที่ตั้งและอภิปรายความสำคัญของเมืองและประเทศที่กำหนดไว้ต่อไปนี้อย่างเกี่ยวข้องกับปรัชญากรีกอย่างไร

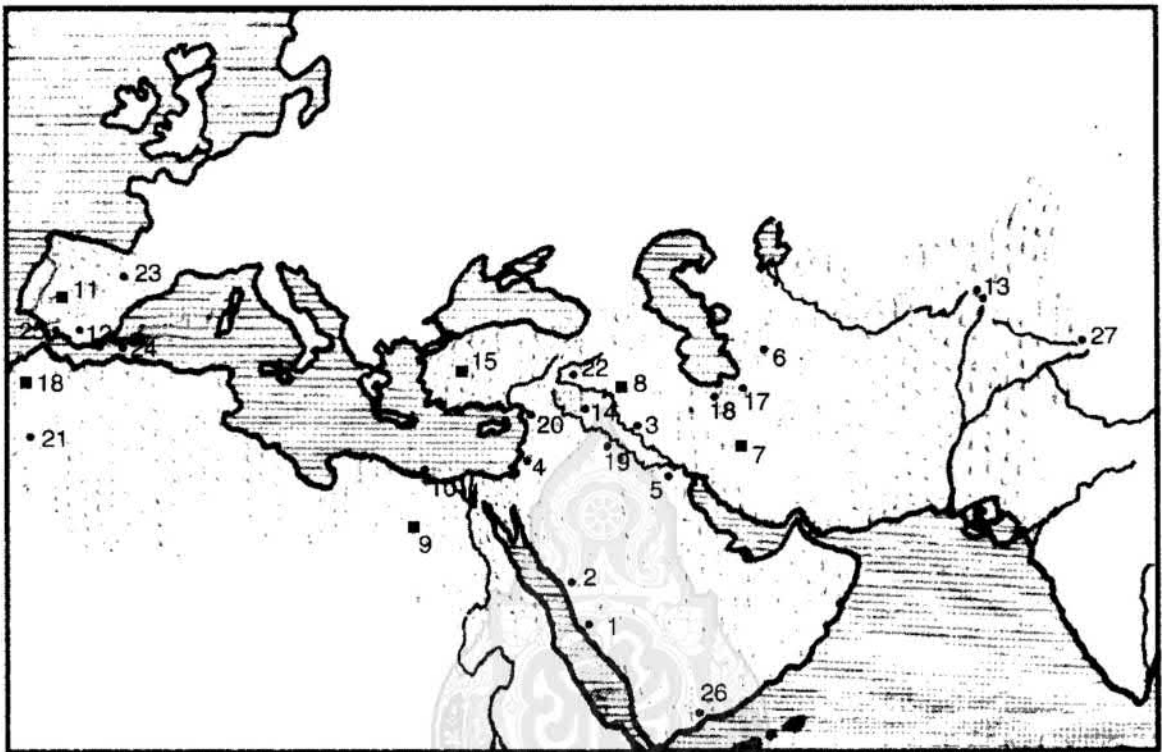
กรีก	เอเธนส์	เมการา
ซีเรีย	เมโสโปเตเมีย	อิรัก
ยูนิตาบูรุ	เปอร์เซีย	ลิโคโปลิส
อียิปต์	อเล็กซานเดรีย	โรม
มะเซโดเนีย	ไมติลิน	เกาะเลสบอส
ซาลคิส	อิตาลี	สตาเกอรา/ซาลซิติส
เอสซอส		

- ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มอภิปราย เกี่ยวกับสถาบัน “อะคะเดมิ” และ “ไลซีอุม” ว่า มีความเป็นมาและมีความสำคัญต่อปรัชญาอย่างไร

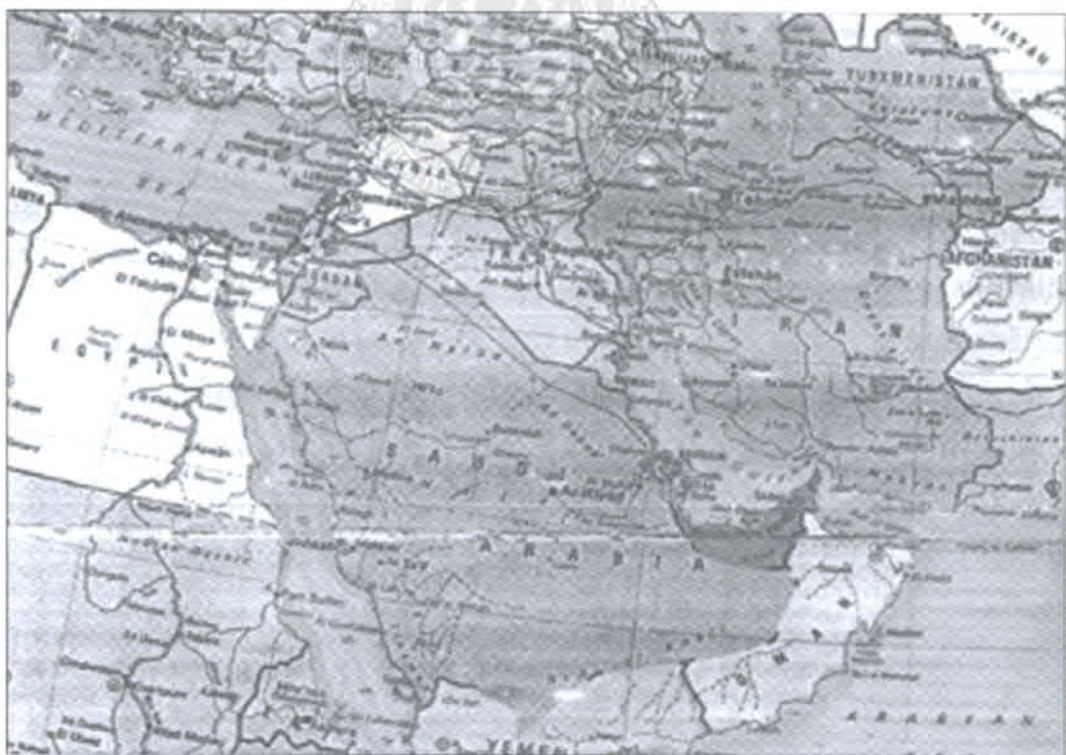
คำถามท้ายบท

- เมื่อเพลโตได้รับการเชิญชวนเข้าสู่เส้นทางทางการเมืองจากญาติฝ่ายมารดา ท่านตัดสินใจอย่างไร เพราะเหตุใด
- “อะคะเดมิ” เป็นสถานที่อะไร และเกี่ยวข้องกับเพลโตและอริสโตเติลอย่างไร
- เพลโตได้ประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างเฮราคลิตุสกับปาร์เมนิเดสในเรื่องอะไร และอย่างไร
- ความจริง (Reality) ตามความคิดของเพลโตคืออะไร และมีลักษณะ
- แนวความคิดที่ว่า “สิ่งที่เป็นแหล่งกำเนิดของทุกสิ่งทุกอย่าง” ของเพลโตและโพลติณุสคืออะไร และแต่ละท่านเรียกสิ่งนั้นว่าอะไร
- เพลโตและอริสโตเติลมีความสัมพันธ์กันอย่างไร
- ศาสตร์ที่เป็นสื่อซึ่งจะนำไปสู่ศาสตร์แห่งความรู้ทั้งปวงตามแนวความคิดของอริสโตเติลคืออะไร
- อริสโตเติลได้แบ่งญาณวิทยาหรือทฤษฎีแห่งความรู้ออกเป็นกี่แขนง อะไรบ้าง
- อริสโตเติลมีความคิดเกี่ยวกับเอกภพ จักรวาล พระเจ้าอย่างไร
- แนวคิดพื้นฐานของปรัชญาโพลติณุสตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อลักษณะใด

แผนที่แสดงเมืองสำคัญทางปรัชญาอิสลาม

1. มักกะฮ์	2. มะดีนะฮ์	3. แบกแดด
4. ดัมชิก	5. บัสระฮ์	6. คูระฮาน
7. เปอร์เนีย	8. อิรัก	9. อียิปต์
10. อะเล็กซานเดรีย	11. สเปน	12. คอริโดบา
13. บุคอรอ	14. เมโสโปเตเมีย	15. ตูรกี
16. ฮัมมะดาน	17. เรย์	18. มอรอกโก
19. กุฟะฮ์	20. อะเล็ปโป	21. เฟซ
22. เอเดสสา	23. ซาราโกซา	24. แกรนาดา
25. เซฟวิล	26. เยเมน	27. สมารคาน

แผนที่ประเทศสเปน

ประวัติแนวคิดและผลงานสำคัญของนักปรัชญาอิสลาม

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อภิปรายประวัติ แนวคิดและผลงานสำคัญของนักปรัชญาอิสลามได้
2. วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดของนักปรัชญาอิสลามได้

นักปรัชญาอิสลามคนสำคัญเกิดในบริเวณสองฝั่งทวีป คือ นักปรัชญาอิสลามฝั่งตะวันออก เกิดในบริเวณระหว่างแหลมอาราเบียกับทางฝั่งตะวันตกของทะเลแคสเปียน นักปรัชญากลุ่มนี้ เกิดขึ้นก่อนปรัชญาอิสลามฝั่งตะวันตกซึ่งเกิดขึ้นในประเทศสเปน อัลกินดี, อัลฟารอบี, อิบน์ สีนา และอัลเคาะซาลี เป็นนักปรัชญาอิสลามฝั่งตะวันออก ส่วนอิบน์ บาจญะฮฺ, อิบน์ ตูฟัยล์ และ อิบน์ รุซตุ เป็นนักปรัชญาอิสลามฝั่งตะวันตก

อัลกินดี (Alkindi)

อัลกินดี มีชื่อเต็มว่า อะบู ยะฮ์ยา ยะฮ์ยา บินอิสหาค อัลกินดีเป็นคนเชื้อชาติอาหรับเผ่า กินดะฮฺ ประเทศเยเมนในดินแดนอาหรับตอนใต้ แต่ท่านเกิดที่เมืองกูเฟซของอิรัก เมื่อ พ.ศ. 1344 (ค.ศ. 801 หรือ ฮ.ศ.185) ทั้งนี้เนื่องจากบิดาสืบเชื้อสายเจ้าเมืองกินดะฮฺและเคยเป็นผู้ว่าการเมือง กูเฟซ อัลกินดีเป็นนักปรัชญามุสลิมคนแรกของประชาชาติอิสลาม ท่านเป็นผู้ที่สามารถท่อง อัล-กุรอานได้ มีความเชี่ยวชาญในภาษาอาหรับ ภาษากรีกและภาษาซีเรีย นอกจากนั้นท่านมีความรู้ด้านวรรณกรรม คณิตศาสตร์ ศาสนบัญญัติ (ฟิกฮฺ) เทววิทยา (อิลมุ อัล-กะลาม) ท่านสนใจในด้านวิทยาศาสตร์และปรัชญามาก ในช่วงที่ยังเป็นหนุ่มท่านเป็นหมอที่มีชื่อเสียงคนหนึ่ง ท่านได้ย้ายจากกูเฟซไปอาศัยที่แบกแดด และมีโอกาสได้รู้จักพร้อมทั้งได้รับการสนับสนุนจาก เคาะลีฟะฮฺอัลมะอฺมูน (ค.ศ. 813-833) และอัลมูอฺตะซิม (ค.ศ. 833-842) ในราชวงศ์อับบาซียะฮฺ ท่านเคยเป็นครูสอนหนังสือแก่อะหมัด บุตรอัลมูอฺตะซิม สมัยนี้เป็นยุคแห่งการแปลตำรากรีกเป็น ภาษาอาหรับ ซึ่งอัลกินดีได้มีส่วนร่วมในการแปลและเขียนตำราเกี่ยวกับปรัชญา คณิตศาสตร์ ดาราศาสตร์ จิตวิทยา การแพทย์ เภสัช และดนตรี ในบั้นปลายชีวิตของท่านนับเป็นสิ่งที่น่าเศร้า สลดใจยิ่ง เพราะท่านถูกเคาะลีฟะฮฺอัลมูตะวัคกีลสั่งให้จับขังจนเสียชีวิตที่แบกแดด เมื่อปี พ.ศ.

1408 (ค.ศ. 865 หรือ ฮ.ศ. 252)

อัลกินดี มีแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาและศาสนาว่า ระหว่างปรัชญากับศาสนานั้น ไม่มีความขัดแย้งกัน วิชาเอกภพ และเทววิทยาอิสลาม (Islamic Theology) เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญา ปรัชญาจะพูดถึงเรื่องความจริงและสิ่งสมบูรณ์ (Hakikat) ถ้าสิ่งสมบูรณ์มีมากก็ต้องมีสิ่งสมบูรณ์ที่เป็นปฐมเหตุ นั่นคือพระเจ้า

เรื่องของวิญญาณ (Soul) และปัญญาความคิด (Idea) ท่านมีแนวคิดที่ วิญญาณของมนุษย์ ประกอบด้วยพลังสามพลัง คือ พลังแห่งอารมณ์หรือความต้องการ พลังแห่งความกล้าหาญ และ พลังแห่งความคิด

เรื่องเกี่ยวกับความเอกของพระเจ้าและการสั่นสลายของเอกภพ อัลกินดีได้อธิบายเรื่องความเอกของพระเจ้า โดยการแยกกล่าวถึงความสมบูรณ์ (Hakakit) ความมีอยู่ (wujud) และคุณลักษณะ (Sifat) ต่างๆ ของอัลลอฮ์ พระเจ้าเป็นสิ่งมีอยู่ที่สมบูรณ์ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่เริ่มจากที่ไม่มีมาก่อนแล้วพืงมีขึ้นเหมือนกับเอกภพอื่นๆ การไม่มีของพระองค์นั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้พระองค์ทรงมีอยู่เสมอ และจะมีอยู่ตลอดไป ดังนั้นพระเจ้าเป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างสมบูรณ์ โดยไม่มีสิ่งอื่นที่จะมีก่อนพระองค์ ความมีอยู่ของพระเจ้าจะไม่มีวันสิ้นสุด ในด้านการเสนอเหตุผลเพื่อแสดงถึงการมีอยู่ของอัลลอฮ์ อัลกินดีได้ยกหลักฐานสำคัญสามประการ คือ การมีขึ้นใหม่ของเอกภพทั้งหลาย ความหลากหลายของเอกภพที่มีอยู่ และความเป็นระเบียบร้อยของเอกภพ ทุกสิ่งที่สามารถเป็นไปได้ เช่นนั้นได้ เพราะมีผู้สร้างหรือผู้ให้กำเนิดและควบคุมดูแลให้เป็นเช่นนั้น ผู้สร้างและผู้ดูแลดังกล่าวคืออัลลอฮ์ผู้ทรงเอกและทรงมีคุณลักษณะที่สมบูรณ์ยิ่ง ดังนั้นพระเจ้าคือปฐมเหตุ (First Cause) ความมีอยู่ของพระองค์ไม่ใช่เพราะจากเหตุอื่น พระองค์คือองค์ (Zat) ที่ทรงสร้างทุกสิ่งทุกอย่างจากที่ไม่มีแล้วให้มีขึ้น และพระองค์จะควบคุมดูแลและสรรพสิ่งเหล่านั้นด้วยพระองค์เอง

เรื่องของความรู้หรือศาสตร์ (Science) อัลกินดีได้แบ่งออกเป็นสองส่วน คือศาสตร์ของพระเจ้า (Divine Science) ซึ่งเป็นความรู้ที่บรรดาศาสดาหรือรسلรับมาจากพระเจ้าโดยตรง เพื่อนำมาสั่งสอนมวลมนุษย์ และศาสตร์ส่วนที่สองคือศาสตร์ของมนุษย์ (Human Science) หรือที่เรียกว่าปรัชญา ซึ่งเป็นความรู้ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดของมนุษย์

อัลฟารอบี (Al-Farabi)

อัลฟารอบี มีชื่อเต็มว่า อะบูนัศร มุหัมมัด บิน มุหัมมัด บิน ฏอรคอน อัลฟารอบีเกิดเมื่อ พ.ศ. 1413 (ค.ศ. 870 หรือ ฮ.ศ. 257) ที่เมืองฟารอบ ในทรกีสถาน ประเทศคาซัคสถาน (Kazakhstan) ปัจจุบัน บิดาเป็นนายพลเชื้อชาติตุรกี มารดาเป็นคนเชื้อชาติอิหร่าน หรือเปอร์เซีย อัลฟารอบีเก่งในภาษาตุรกี ภาษาเปอร์เซีย และภาษาอาหรับ แต่ท่านไม่เข้าใจภาษากรีกและภาษาซีเรีย ท่านเก่งในวิชาอรรถาธิบายอัล-กุรอาน หะดีษ และวิทยาศาสตร์บัญญัติ (ฟิกฮฺ) ท่านเคยดำรงตำแหน่งเป็นผู้พิพากษา ในช่วงที่เป็นหนุ่ม ท่านได้ย้ายจากฟารอบซึ่งเป็นเมืองเกิด ไปยังเมืองแบกแดดซึ่งเป็นศูนย์กลางอารยธรรมที่รุ่งเรืองของโลกแห่งหนึ่งในสมัยนั้น ท่านไปแบกแดดเพื่อศึกษาหาความรู้ ท่านอาศัยในแบกแดดเป็นเวลาถึง 20 ปี หลังจากนั้นได้ย้ายไปยังเมืองอะเล็ปโป (Aleppo) ในประเทศซีเรีย ซึ่งเป็นศูนย์กลางอารยธรรมที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในสมัยนั้น ท่านอยู่ในความอุปการะของเคาะลีฟะฮ์ซัยฟุดเดาะห์ เจ้าเมืองอะเล็ปโป ท่านได้ทุ่มเทความสนใจให้กับวิชาการและปรัชญามาก จนได้รับสมญานามว่า เป็นครูคนที่สองของปรัชญาหลังจากอริสโตเติล ซึ่งถือว่าเป็นครูคนแรกแห่งปรัชญา และท่านได้รับสมญานามว่าเป็นอริสโตเติลแห่งโลกอาหรับ ทั้งนี้เพราะว่านอกจากท่านจะเป็นนักปรัชญาที่ลือชื่อคนหนึ่งแล้วท่านก็เป็นผู้ที่เชี่ยวชาญในด้านดนตรี ภาษาคณิตศาสตร์ ภูมิปรัชญา จริยศาสตร์ และการเมือง ท่านเสียชีวิตเมื่ออายุ 80 ปี ที่ดัมซิก (Damsyik) หรือดามัสกัส (Damascus) ของซีเรีย เมื่อ พ.ศ. 1439 (ค.ศ. 950 หรือ ฮ.ศ. 339)

ปรัชญาการแยกกระจายหรือการล้นออก เป็นทฤษฎีที่อัลฟารอบีกำหนดว่า เอกภพทั้งหลาย ล้นกระจายออกมาจากบ่อเกิดแห่งเดียวกัน ที่มหาเอก คือพระเจ้าผู้ทรงมหาเอกยิ่งนั้น จะไม่มีการเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่วัตถุ มหาสมบูรณ์ และไม่จำกัดพึงสิ่งใดทั้งสิ้น เมื่อองค์สมบูรณ์แห่ง อัลลอฮ์ เป็นเช่นนั้นแล้ว ท่านจึงกำหนดว่า ทุกอย่างที่เกิดขึ้นได้นั้น มันเป็นไปโดยวิธีล้นแผ่กระจายออกมาจากพระเจ้าที่เอกนั้น

เรื่องของวิญญาณ อัลฟารอบี มีความคิดว่า วิญญาณประกอบด้วยพลังสำคัญสามอย่างคือ พลังการเคลื่อนไหว (Motion) พลังปรัชญาญาณหรือการรับรู้ (Cognition) และพลังทางปัญญาการรู้จักคิด (Intellection) ท่านมีความคิดเกี่ยวกับปัญญาว่า ปัญญามีสองลักษณะ คือปัญญาเชิงปฏิบัติ (Practical Intellect) และปัญญาเชิงทฤษฎี (Theoretical Intellect) เรื่องเกี่ยวกับระดับของปัญญา ท่านได้กำหนดว่าปัญญามีสามระดับ คือปัญญาเชิงวัตถุ (Material Intellect) ปัญญาที่แท้จริง (Actual Intellect) และปัญญาที่หาไม่ได้ (Acquired Intellect)

ความคิดเกี่ยวกับปรัชญาแห่งศาสนา อัลฟารอบี ได้กำหนดว่า สถานภาพของบรรดานบี และรَسُولนั้น สูงส่งกว่าบรรดานักปรัชญา ทั้งนี้เพราะว่า رَسُولเป็นผู้ที่ได้รับคัดเลือกจากอัลลอฮ์และสามารถติดต่อกับมลาอิกะฮ์ได้ ไม่ใช่เป็นความพยายามของตน แต่เป็นความโปรดปรานของอัลลอฮ์ ส่วนนักปรัชญานั้นต้องอาศัยการฝึกและเพ่งพินิจและความพยายามของตนเองก่อน หลังจากนั้นจึงจะสามารถติดต่อกับมลาอิกะฮ์ได้เช่นเดียวกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวท่านจึงได้สรุปว่า ความคิดของนักปรัชญากับวะหฺยูที่ท่านนบีได้รับจากอัลลอฮ์ไม่ขัดแย้งกัน

ทฤษฎีการเมืองของอัลฟารอบี ท่านได้อธิบายโดยการยกตัวอย่างเปรียบเทียบลักษณะของสังคมเมืองว่าเปรียบเสมือนกับส่วนประกอบของร่างกายมนุษย์ที่มีอวัยวะต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนประกอบของร่างกายที่แต่ละส่วนต่างก็มีความสัมพันธ์และมีบทบาทที่ต่างกัน แต่ต่างก็ต้องทำหน้าที่เพื่ออำนวยประโยชน์ของร่างกายทั้งสิ้น ดังนั้นโดยทั่วๆ ไปแล้ว ในสังคมมนุษย์ก็เช่นเดียวกัน สมาชิกของสังคมต่างก็ต้องทำหน้าที่ตามความสามารถของแต่ละคน การทำหน้าที่ที่สำคัญยิ่งในสังคมนั้น นับเป็นหัวใจอันเป็นมโนสมองของคน โดยทั้งสองอย่างเป็นบ่อเกิดแห่งกฎระเบียบต่างๆ ของสังคมที่จำเป็นต้องมี สังคมจะสมบูรณ์ได้ต้องมีร่างกายที่สมบูรณ์และปราศจากโรคภัย หน้าที่ของผู้นำสังคมนั้นไม่เพียงแต่เป็นผู้ทำหน้าที่จัดการสังคมเท่านั้น แต่ต้องให้การอบรมสั่งสอนสังคมในด้านคุณธรรมที่ดีด้วย ถ้าคุณลักษณะของนบีและ رَسُولมีอาจที่จะมีอยู่ในตัวของคนใดหนึ่งได้แล้ว อย่างน้อยก็ต้องให้อยู่ในกลุ่มคนหรือหมู่คน แล้วจึงมอบหมายสังคมนั้นให้เขาดูแล และในบรรดาบุคคลเหล่านั้นต้องมีผู้ที่มีคุณสมบัติที่เป็นนักปรัชญาและเป็นผู้ที่มีความยุติธรรมด้วย ท่านได้อธิบายว่า มนุษย์มีคุณลักษณะที่เป็นสังคม ดังนั้นมนุษย์จึงไม่สามารถที่จะดำเนินชีวิตอย่างโดดเดี่ยวได้ ความสันติของมนุษย์สามารถเกิดขึ้นได้ด้วยการอยู่ร่วมกัน เพื่อผลประโยชน์ซึ่งกันและกันในสังคม

อิบนุ สินา (Ibnu Sina)

อิบนุ สินา มีชื่อเต็มว่า อะบู อาลี หุสैन อิบนุ อับดุลลอฮ์ อิบนุ สินาชาวยุโรปเรียกว่า อะวีเซนนา (Avicenna) เกิดเมื่อ พ.ศ. 1523 (ค.ศ. 980 หรือ ฮ.ศ. 340) ที่อัฟซานา (Atsyana) ใกล้ บุคอรอ ในประเทศอุซเบกิสถาน (Uzbekistan) ปัจจุบัน มารดาเป็นเชื้อชาติตุรกี ส่วนบิดานั้นคาดว่า อาจเป็นเชื้อชาติอาหรับหรือตุรกี หรือเปอร์เซีย อิบนุ สินาได้ศึกษาอัล-กุรอาน วิชาศาสนาและ ดาราศาสตร์ ตั้งแต่อายุ 10 ขวบ หลังจากนั้นได้ศึกษาวิชาคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ และอภิปรัชญา และ ได้เรียนวิชาแพทย์ ท่านเชี่ยวชาญด้านการแพทย์ตั้งแต่อายุประมาณ 16 ปี เมื่ออายุ 20 ปี บิดาของท่านเสียชีวิต จึงได้ย้ายจากบุคอรอไปยังเมือง เรย์ (Ray) ณูรญาน (Jurian) เคาะวะรซัม (Khawarzam) ตามลำดับและครั้งสุดท้ายท่านไปยัง ฮัมมะดาน (Hammadan) ที่อยู่ภายใต้การ ปกครองของ ชัมสุดเดาละฮ์ (Syamsuddaulah) จนได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีหลายสมัย ในช่วง เดียวกันนั้นท่านเคยถูกจับกุมหลายครั้ง

อิบนุ สินา ได้เขียนตำราทางวิชาการหลายเรื่อง ทั้งภาษาอาหรับและภาษาเปอร์เซีย ผลงานที่สร้างชื่อเสียงให้ท่านมากคือ อัล-เกาะนูน หรือ เดอะแคนอน (Al-Qanun หรือ The Canon) เป็นสารานุกรมทางการแพทย์ และหนังสือ อัล-ซิฟาย์ (Al-Syifa') เป็นสารานุกรมเกี่ยวกับ ปรัชญาอริสโตเติลและวิทยาศาสตร์ ท่านเสียชีวิตเนื่องจากเป็นโรคอัมพาตเย็นชา (Cooling) ที่ ฮัมมะดาน เมื่อ พ.ศ. 1580 (ค.ศ. 1037 หรือ ฮ.ศ. 428)

ปรัชญาเกี่ยวกับวิญญาณของอิบนุ สินา ท่านได้แบ่งวิญญาณออกเป็น สามประเภทคือ วิญญาณของพืช ของสัตว์และของมนุษย์ วิญญาณของพืชประกอบด้วยสามพลัง คือพลังแห่งการ กินดื่ม (Nutrition) พลังแห่งการเจริญเติบโต (Growth) และพลังแห่งการแพร่พันธุ์ (Reproduction) วิญญาณของสัตว์ประกอบด้วยสองพลัง คือพลังแห่งการเคลื่อนที่ (Locomotion) และพลังแห่งการ รับรู้และการเข้าใจ (Perception) วิญญาณของมนุษย์ประกอบด้วยพลังสองพลังคือพลังแห่งการ ปฏิบัติ (Practical) และพลังแห่งทฤษฎี (Theoretical)

ปรัชญาเกี่ยวกับการมีอยู่ (วูญุด) อิบนุ สินาได้อธิบายว่า คุณลักษณะเกี่ยวกับการมีอยู่ (วูญุด) นั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุด และเป็นสิ่งซึ่งมีฐานะที่อยู่เหนือสุดของบรรดาคุณลักษณะทั้งปวง และเหนือยิ่งกว่าสสารัตถะแก่นสารหรือขาด (Essene) แห่งวูญุด ทั้งนี้เนื่องจากว่าอิบนุ สินา มีความคิดว่า สสารัตถะนั้นจะมีอยู่ในปัญญาความคิด ส่วนการมีอยู่ (วูญุด) นั้นจะมีปรากฏอยู่นอก ปัญญาความคิด ท่านได้แบ่งลักษณะของการมีอยู่ออกเป็นสามลักษณะ คือการมีอยู่ที่จำเป็นต้อง มี (วาญิบ) การมีอยู่ที่อาจจะมีหรืออาจจะไม่มีก็ได้ (มุมकिन) และการมีอยู่ในสิ่งที่เป็นไปได้ (มุสตะฮِيل)

อัลเฆาะซาลี (Al-Ghazali)

อัลเฆาะซาลี มีชื่อเต็มว่า อะบู หะมิด บินมุหัมมัด บินอะฮฺมัด อัลเฆาะซาลีเกิดเมื่อ พ.ศ. 1602 (ค.ศ. 1059 หรือ ฮ.ศ. 450) ที่เมืองเฆาะซาเลฮ์ เป็นเมืองเล็กๆ ใกล้เมืองตุสของคุระซาน (Khurasan) ในประเทศเตอร์กมินิสถานหรือเตอร์กปัจจุบัน บิดาเป็นชาวเปอร์เซีย ซึ่งเสียชีวิตตั้งแต่ อัลเฆาะซาลียังเล็ก ท่านเคยเรียนที่เมืองไนซาบูร์ ของคุระซาน ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางวิชาการของโลกมุสลิมแห่งหนึ่งในสมัยนั้น ท่านได้ศึกษาเกี่ยวกับ อัลมู อัล-กะลาม หรือเทววิทยา กฎหมาย อิสลาม ปรัชญา ตรรกวิทยา วิชาบะฏินียะฮ์และตะเศวูฟ ท่านเคยเป็นอาจารย์สอนหนังสือที่ สถาบันนิซามียะฮ์ แห่งกรุงแบกแดด ในอิรัก ท่านได้คัดค้านแนวคิดของกลุ่มบะฏินียะฮ์ อิสมะ-อิลียะฮ์ และกลุ่มนักปรัชญาอื่นๆ ต่อมาท่านสละตำแหน่งการเป็นครูและย้ายไปยังเมืองดัมซิก หรือ ดามัสกัส เพื่อใช้เวลาในการคิดไตร่ตรอง อ่านและเขียนตำราเป็นเวลาประมาณสองปี จนกระทั่งได้พบหนทางชีวิตใหม่ตามวิถีทางของศูฟีหรือตะเศวูฟ หลังจากนั้นได้เดินทางไปยังปาเลสไตน์และได้อาศัยมัสญิดบัยตุลมักดิส เป็นสถานที่อ่านหนังสือและเขียนตำรา หลังจากนั้นท่านได้เดินทางไปประกอบพิธีหัจญ์ที่มักกะฮ์ แล้วเดินทางกลับเมืองคุระซานบ้านเกิดของท่าน จนเสียชีวิตเมื่อ พ.ศ. 1654 (ค.ศ. 1111 หรือ ฮ.ศ. 505)

อัลเฆาะซาลีได้เขียนตำราที่สำคัญและมีชื่อเสียงมากมาย เช่น หนังสือเกี่ยวกับการฟื้นฟูศาสนา (อิหฺยา อุลูมุดดีน) และหนังสือวิจารณ์นักปราชญ์ในสมัยก่อนหน้าเขา (ตะฮะฟุต อัล-ฟะลา สะพะฮ์) ชาวยุโรปเรียกชื่อท่านว่า อะบูฮะเมด (Abu Hamed) และอัลเฆาะเซล (Algazel) ส่วน

ในโลกมุสลิม ท่านได้รับสมญานามว่า หุจญะตุลอิสลาม (Hujjatul-Islam) หมายถึงแหล่งข้อมูลหรือหลักฐานแห่งอิสลาม เพราะท่านเป็นนักคิดที่มีเหตุผลของโลกอิสลาม

อัลเฆาะซาลีได้วิพากษ์วิจารณ์บรรดานักปรัชญา โดยเฉพาะการคัดค้านความคิดของนักปรัชญาเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1. เอกภพนี้ดั้งเดิม ถาวรและไม่มีการเริ่มต้น (เกาะติม)
2. พระผู้เป็นเจ้าไม่รู้รายละเอียดต่างๆ ที่เกิดขึ้นในจักรวาลนี้
3. การเกิดขึ้นใหม่ในลักษณะที่เป็นรูปธรรมในวันอาคิเราะฮ์ไม่มี

ท่านบอกถ้าหากผู้ใดเชื่อแนวความคิดในลักษณะดังกล่าว จะทำให้คนนั้นเป็นกุฟรฺทันที เพราะเป็นแนวความคิดที่มีความขัดแย้งกับคำสอนของอัล-กุรอานอย่างชัดเจน

อัลเฆาะซาลีได้แบ่งเรื่องเกี่ยวกับประเพณีนิยมมนุษย์ออกเป็นสามกลุ่มคือ

1. กลุ่มคนสามัญชนธรรมดาทั่วๆ ไป กลุ่มนี้ความคิด ความอ่านเป็นอย่างสามัญธรรมดาที่สุด

2. กลุ่มคนชั้นปัญญาชน กลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่มีความคิด ความอ่านที่เฉียบแหลม เฉลียวฉลาด มีความคิดที่ลึกและมองกาลไกล

3. กลุ่มคนที่เป็นผู้คัดค้าน เป็นผู้ที่พยายามปฏิเสธและคัดค้านข้อเสนอดังกล่าว

อัลเฆาะซาลีเป็นที่รู้จักและเลื่องลือว่าเป็นที่ได้กอบกู้และปกป้องความบริสุทธิ์ของศาสนาอิสลาม ให้พ้นจากการคุกคามของอิทธิพลแห่งปรัชญาและเตาเวฟ (Mystics) อัลเฆาะซาลีได้อธิบายเกี่ยวกับการศรัทธา ว่าการศรัทธานั้นไม่พอเพียงกับการที่รู้เรื่องหลักการต่างๆ ของศาสนาเท่านั้น ถ้าเขาไม่ปฏิบัติในสิ่งที่เขารู้แล้ว มันก็จะมีประโยชน์สำหรับเขาแต่ประการใด เว้นแต่เมื่อเขาได้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่เขาได้รู้เรียนมาแล้ว ก็ย่อมจะมีประโยชน์ต่อผู้นั้นอย่างแน่นอน

ในด้านจริยศาสตร์ตามแนวความคิดของอัลเฆาะซาลี ท่านได้เชิญชวนให้มนุษย์พึงพยายามประพฤติปฏิบัติและเลียนแบบให้เหมือนคุณลักษณะต่างๆ ของอัลลอฮฺ เช่น มีความรัก ความเมตตา ให้อภัย และคุณลักษณะอื่นๆ ที่อัลลอฮฺทรงโปรดปราน เช่น อดทน ซื่อสัตย์ จริ่งใจ เป็นต้น

เรื่องคุณค่าของอิบาดะฮฺ ในแง่ของเตาเวฟ (คุณธรรม) ท่านได้ชี้แจงอย่างลึกซึ้ง เช่น เรื่องการทำความสะอาด (เฆาะฮาเราะฮฺ) ท่านได้ชี้ให้เห็นว่า การทำความสะอาดนั้น ไม่เพียงแต่การทำความสะอาดร่างกายเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ต้องรวมถึงการทำความสะอาดให้กับจิตใจพร้อมๆ กันด้วย ในเรื่องของการละหมาด ถือศีลอด และการประกอบหัจญ์ เป็นอิบาดะฮ์ที่วาญิบหรือบังคับ ทุกเรื่องเป็นข้อปฏิบัติพื้นฐานที่จะเป็นแบบฉบับนำไปสู่ความสะอาดทางจิตใจทั้งสิ้น และท่านได้สรุปว่า แหล่งพื้นฐานแห่งความดีของมนุษย์นั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสะอาด ความบริสุทธิ์ของจิตใจ และความรู้สึกลึกซึ้ง (ตะเกาะรฺบ) ต่ออัลลอฮฺ สُبْحَانَฮะฮฺตะอะลา

อิบนุ บาจญะฮฺ (Ibnu Bajah)

อิบนุ บาจญะฮฺ มีชื่อเต็มว่า อับบุบักร์ มุหัมมัด อิบนุยะฮฺยา อิบนุศคออิม อิบนุบาจญะฮฺ ชาวยุโรปเรียกว่า เอเวมเพส (Avempace) ท่านเป็นนักปรัชญาอิสลามฝั่งตะวันตกคนแรก เกิดในช่วงปลายศตวรรษที่ 11 ประมาณ พ.ศ. 1638 (ค.ศ. 1095) หรือ ฮ.ศ. 489 ที่เมืองซาราโกซา (Zaragoza) ทางภาคเหนือฝั่งตะวันออกของประเทศสเปน ท่านจบการศึกษาชั้นสูงจากซาราโกซา มีความเชี่ยวชาญในด้านภาษา และวรรณกรรมอาหรับมาก ท่านมีความรู้ในด้านต่างๆ ไม่ต่ำกว่า 12 สาขา ท่านเคยดำรงตำแหน่งระดับสูงที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าเมืองซาราโกซา และเจ้าเมืองเฟซ ท่านย้ายจากบ้านเกิดไปอยู่ที่เมือง เซฟวิล (Sevill) ระยะเวลาหนึ่ง และย้ายไปเป็นแพทย์ที่เมือง แกรนาดา (Granada) ทางตอนใต้ของสเปน ในบั้นปลายชีวิตของท่าน ได้ย้ายไปอาศัยที่เมืองเฟซ ในประเทศมอร็อกโก ณ สถานที่แห่งนี้ท่านได้เขียนตำราต่างๆ ไว้มากมาย เช่นตำราทางด้านการแพทย์ ตรรกวิทยา จิตวิทยา ดนตรี และดาราศาสตร์ เป็นต้น

แนวคิดของอิบนุ บาจญะฮฺจะถูกคัดค้านอยู่เสมอ จนกระทั่งถูกกล่าวหาว่าเป็นนักบิโตะฮฺ เพราะแนวคิดของท่านคนส่วนใหญ่เห็นว่าขัดแย้งกับหลักการของอิสลาม ท่านจบชีวิตที่เมืองเฟซ เนื่องจากถูกลอบวางยาพิษ เมื่อ พ.ศ. 1681 (ค.ศ. 1138 ฮ.ศ. 533)

แนวคิดของอิบนุ บาจญะฮฺ ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของอัลฟารอบี และอริสโตเติลเป็นอย่างมาก เพราะท่านเป็นนักปรัชญามุสลิมคนแรกทางฝั่งตะวันตก ที่ได้ศึกษาปรัชญาของนักปรัชญาทั้งสอง ท่านได้อธิบายเกี่ยวกับปัญญาว่า ปัญญานั้นเป็นพลังแห่งความคิด ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของการกระทำหรือการปฏิบัติทุกอย่างของมนุษย์ มนุษย์อาศัยการคิดของปัญญาด้วยตัวของมนุษย์เอง ก็สามารถที่จะรู้จัก (มะรียะฮฺ) ในปัญญาที่สูงส่งได้ และปัญญาที่สูงส่งนั้นคือพระเจ้า ผู้ซึ่งทรงอำนาจ แนวคิดนี้มีความขัดแย้งกับหลักการอิสลาม ที่กำหนดว่า พระเจ้าคืออัลลอฮฺ พระเจ้าไม่ใช่ปัญญาที่สูงส่ง แต่พระเจ้ามีคุณลักษณะที่สูงส่งยิ่ง ทรงมหาอำนาจเหนือทุกสิ่งทุกอย่าง

เรื่องเกี่ยวกับจริยศาสตร์ของอิบนุ บาจญะฮฺ ท่านได้อธิบายว่า คุณลักษณะแห่งปัญญานั้นเป็นปัจจัยของจิตใจที่จะเสริมสร้างให้มนุษย์มีจริยธรรม มนุษย์มีอุปนิสัยส่วนหนึ่งที่เหมือนกับนิสัยของสัตว์ เช่น คุณลักษณะของความกล้าหาญ และการทำตาม เป็นต้น แต่คุณลักษณะแห่งปัญญาของมนุษย์ ซึ่งเป็นพื้นฐานแห่งความรู้หรือวิทย์ญานั้น เป็นคุณลักษณะที่สมบูรณ์ของมนุษย์ ที่สามารถแยกจากคุณลักษณะของสัตว์อื่นได้ ดังนั้นถ้าหากมีมนุษย์คนใดที่ไม่ให้ความสำคัญต่อปัญญาแล้วนั้น หมายความว่าผู้นั้นเพียงยอมรับสภาพของตนเองที่มีคุณลักษณะต่างๆ เหมือนกับสัตว์เท่านั้น และความสำคัญแห่งตนในฐานะที่เป็นมนุษย์ก็จะหายไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณลักษณะของสัตว์นั้น มีความผูกพันอย่างมากเกี่ยวกับอวัยวะทางกาย เช่น เรื่องการกินอยู่และอารมณ์เพศ เป็นต้น

อิบน์ ตูฟัยล (Ibnu Tufail)

อิบน์ ตูฟัยล มีชื่อเต็มว่า อับบักร์ มุหัมมัด บินอับดุลมาลิก อิบน์ ตูฟัยลชาวยุโรปเรียกว่า อะบুবะเศร (Abubacer) เกิดเมื่อ พ.ศ. 1653 (ค.ศ. 1110 หรือ ฮ.ศ. 506) ที่เกาดิซ (Guadix) ใกล้เมืองแกรนาดา (Granada) ทางตอนใต้ของประเทศสเปน นอกจากเป็นนักปรัชญาแล้ว ท่านเป็น นายแพทย์ นักคณิตศาสตร์ นักกวี นักดาราศาสตร์ เคยดำรงตำแหน่งเป็นเลขาธิการแพทยสภส่วนตัวของเคาะลีฟะฮ์อะบู ยูสุฟ อัลมันศูร แห่งราชวงศ์มูวะฮ์ฮิดีน แห่งอันดะลุสเซียหรือสเปนปัจจุบัน ท่านได้เขียนตำราต่าง ๆ มากมาย เช่น ตำราทางการแพทย์ ดาราศาสตร์ และปรัชญาเป็นต้น ผลงานที่มีชื่อเสียงมากคือ เรื่องฮัยยู อิบน์ ยักซอน (Hayy Ibnu Yaqzan) ซึ่งมีผู้แปลเป็นภาษาละตินว่า Philosophus Autodiductus (นักปรัชญาที่ศึกษาด้วยตนเอง) ก่อนที่ท่านจะเสียชีวิต ท่านได้เสนอและมอบหมายให้ อิบน์ รุซด์ ขึ้นทำหน้าที่ในตำแหน่งของตนในพระตำหนักเคาะลีฟะฮ์ อัลมันศูรแทนตน และท่านเสียชีวิตเมื่อปี พ.ศ. 1728 (ค.ศ.1185 ฮ.ศ.581)

เรื่องเกี่ยวกับปัญญา อิบน์ ตูฟัยล เห็นด้วยกับแนวคิดของ อิบน์ บาญะฮ์ ที่ถือว่า ปัญญา นั้นสามารถชี้นำมนุษย์จากระดับหนึ่งขึ้นสู่อีกระดับหนึ่งได้ สามารถชี้นำมนุษย์จากความมืด สู่ความสว่างได้ จนกระทั่งรู้ถึงความสมบูรณ์ (ฮะกีกัต) แห่งความจริง

อิบน์ ตูฟัยล ได้อธิบายให้เห็นว่า ปรัชญาหรือปัญญา (อะกัล) นั้น สามารถพัฒนาด้วยตนเองได้ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งอาศัยสังคมที่เจริญกว่าแต่อย่างใด ด้วยปรัชญาดังกล่าวมนุษย์สามารถรู้จักพระเจ้า แต่ในที่สุดท่านก็ยอมรับว่า ศาสนานั้นเป็นสิ่งที่จะทำให้หน้าที่ให้การชี้นำโดยตรงเพื่อความปลอดภัยในการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่เหมาะสมกว่าปรัชญา ปรัชญาจะช่วยให้สามารถทำความรู้จักในอัลลอฮ์ แต่ถ้าเรื่องการปฏิบัติในชีวิตประจำวันแล้วถือว่าปรัชญาเป็นเรื่องในเชิงทฤษฎี และแ่งคิดมากเกินไป นอกจากนั้นท่านได้ชี้ให้เห็นว่า โดยหลักการแล้วศาสนาเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับความคิด (ปรัชญา) ด้วยปัญญาของมนุษย์นั้น มนุษย์ย่อมสามารถที่จะเข้าใจความประสงค์ของศาสนา เว้นแต่ในบางประเด็นโดยเฉพาะเกี่ยวกับการประกอบศาสนกิจหรืออิบาดะฮ์ เช่น การละหมาด ถือศีลอด และหัจญ์ ปัญญาของมนุษย์มีขีดจำกัดที่จะเข้าใจปรัชญาหรือหิกมะฮ์ของสิ่งนั้นอย่างแท้จริง

ปรัชญาของอิบน์ ตูฟัยลจะสอดแทรกอยู่ในหนังสือที่มีชื่อเสียงเล่มหนึ่งของท่าน คือหนังสือฮัยยู อิบน์ ยักซอน เนื้อเรื่องในหนังสือได้กล่าวถึงสภาพชีวิตและการได้รับการเรียนรู้ของ ฮัยยู ฮัยยูเป็นเด็กดำรงชีวิตตามลำพังตนเองตั้งแต่วัยเด็ก ณ บนเกาะแห่งหนึ่ง และมีกวางตัวหนึ่งที่ช่วยดูแลให้เขาเติบโต และได้รับความรู้ต่าง ๆ นานา ด้วยความคิดของปัญญาที่มีอยู่ ในที่สุดได้นำให้ฮัยยูเป็นผู้มีความรู้และยอมรับในความมีอยู่ของพระผู้เป็นเจ้า ความคิดของเขามีผลทำให้เขาเป็นผู้มี

ศาสนาในเชิงแง่คิดของปรัชญา ท่านได้อธิบายในหนังสือดังกล่าวอีกว่า นักปราชญ์ ท่านหนึ่งชื่อ อัลลอส (Asal) ได้เดินทางมาถึงเกาะดังกล่าว เพื่อบำเพ็ญศีลและปฏิบัติศาสนกิจแสดงภักดี (อิบาดะฮฺ) ต่ออัลลอฮฺ เมื่อทั้งสองพบกัน ก็ได้มีการซักถามกัน แล้วพบว่าศาสนาที่ฮัยยูได้พบกับปัญญานั้น ปรากฏว่ามีหลักการใหญ่ๆ ที่เหมือนกับศาสนา ะหฺยูที่อัลลอสยึดถือ สิ่งดังกล่าว อิบน์ตุฟัยลได้ชี้แจงให้เห็นว่า ความคิดของบรรดานักปรัชญานั้นเป็นความรู้ที่ปัญญาได้รับกับความรู้ที่ได้รับโดยการผ่านะหฺยูนั้นไม่ขัดแย้งกัน เพราะศาสตร์จากทั้งสองแหล่งนั้นล้วนมาจากอัลลอฮฺทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม ในสภาพแห่งความเป็นจริง ผลจากการศึกษาและการค้นพบของปัญญางานอย่าง อาจจะผิด หรืออาจจะไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงของศาสนา และเป็นสิ่งที่มุสลิมจะยึดถือและปฏิบัติตามไม่ได้ ส่วนแหล่งอัล-กูรานนั้นเป็นวะหฺยูจากอัลลอฮฺโดยตรง ทุกๆ คำพูดและคำสอน ล้วนแต่เป็นความจริงทั้งสิ้น มนุษย์ต้องเชื่อถือและปฏิบัติตามข้อกำหนดทุกประการ

อิบน์ รุซดฺ (Ibnu Rusyd)

อิบน์ รุซดฺ มีชื่อเต็มว่า อบูล-วาลิด มุหัมมัด อิบน์อฮฺมัด อิบน์ มุหัมมัด อิบน์ รุซดฺเกิดเมื่อ พ.ศ. 1669 (ค.ศ. 1126 หรือ ฮ.ศ. 520) ที่เมือง กอร์โดบา (Gordoba) ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของประเทศสเปน ท่านเกิดในตระกูลที่เก่งในเรื่องศาสนบัญญัติ บิดาและปู่เคยเป็นหัวศาลของสเปน ท่านศึกษาอัล-กูราน อรรถาธิบายอัล-กูราน หะดีษ ศาสนบัญญัติ ภาษาและวรรณคดีอาหรับ นอกจากวิชาศาสนาดังกล่าวแล้ว ท่านได้ศึกษาวิชาคณิตศาสตร์ ดรรกศาสตร์ ปรัชญาและแพทยศาสตร์ ผลจากที่มีความเชี่ยวชาญในความรู้สาขาต่างๆ ดังกล่าว ท่านจึงเป็นทั้งนักกฎหมาย

แพทย์ และนักปรัชญาที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของโลกมุสลิมและโลกตะวันตก ชาวยุโรปรู้จักท่านในนามเอเวโรส (Averroes) ท่านมีชื่อเสียงในโลกตะวันตกมาก เนื่องจากผลงานจากการแปลปรัชญาอริสโตเติลเป็นภาษาอาหรับ ส่วนในโลกมุสลิมท่านมีชื่อเสียงเพราะมีแนวคิดที่ขัดแย้งกับอัลเฆาะซาลีในเรื่องปรัชญา ท่านได้เขียนตำราคัดค้านแนวคิดของอัลเฆาะซาลีโดยเขียนตำราที่ชื่อว่า “ตะฮาฟุต อัล-ตะฮาฟุต” เป็นตำราที่คัดค้านตำรา “ตะฮัฟ อะตุล ฟะลัซลีฟะฮฺ” ของอัลเฆาะซาลี แต่ถึงอย่างไรก็ตาม อัลเฆาะซาลีคงเป็นที่ยอมรับของโลกมุสลิมมากกว่าอิบนุ รุซด์ นอกจากนั้น อิบนุ รุซด์มีชื่อเสียงในการเป็นนักวิจารณ์ตำราของเพลโต โพลติอุส อัลฟารอบีและอิบนุ สีนะ จากการเป็นนักวิจารณ์และนักวิเคราะห์ดังกล่าว ทำให้ท่านมีผลงานเพิ่มอีกมากมาย

อิบนุ รุซด์ เคยได้รับตำแหน่งอันทรงเกียรติแทนอิบนุ ตูฟัยล ในราชสำนักของเคาะลีฟะฮฺอะบู ยูซุฟ อัลมันซูร และเป็นพลังความคิดคนสำคัญของราชวงศ์ดังกล่าว แต่เนื่องจากท่านถูกใส่ร้ายจากกลุ่มนักศาสนบัญญัติ ที่ได้คัดค้านปรัชญา โดยกล่าวหาว่า แนวคิดของอิบนุ รุซด์ได้ออกจากเส้นทางของอิสลาม จึงทำให้ อัลมันซูรสั่งจับและขังในหมู่บ้านของพวกยิวแห่งหนึ่งที่ชื่อว่า อะลิสนะฮฺ (Aliasnah) แต่เมื่อผู้ให้การยืนยันในความเป็นมุสลิมของอิบนุ รุซด์ ในที่สุดท่านก็ได้รับการปล่อยให้เป็นอิสระ ต่อมาท่านถูกกล่าวหาในลักษณะเดียวกันเป็นครั้งที่สอง และถูกเนรเทศไปยังประเทศมอร็อกโค และเสียชีวิตที่มอร็อกโคเมื่อ พ.ศ. 1741 (ค.ศ.1198 หรือ ฮ.ศ.596)

อิบนุ รุซด์ ได้เขียน ตำราเกี่ยวกับปรัชญา กฎหมาย และวิชาการแพทย์ นอกจากนั้นได้เขียนบทย่อและบทวิภาคตำราของอริสโตเติลด้วย ผลงานของท่านที่เกี่ยวกับปรัชญาของอริสโตเติลถูกแปลเป็นภาษาละตินเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุดังกล่าวท่านจึงเป็นที่รู้จักในหมู่ของชาวตะวันตกสมัยนั้นว่าเป็นนักวิจารณ์ (Commentator) แต่เป็นที่น่าเสียดายยิ่งสำหรับแวดวงวิชาการรุ่นหลัง เพราะตำราของอิบนุ รุซด์ที่เกี่ยวกับปรัชญาเป็นจำนวนมาก ที่ท่านเขียนเป็นที่ต้องห้าม

ในขณะที่อิบนุ รุซด์ เป็นที่รู้จักในนามนักวิจารณ์ต่อปรัชญาอริสโตเติลของชาวยุโรปแล้ว ท่านก็เป็นที่ยอมรับสำหรับชาวโลกตะวันออกหรือโลกอิสลามว่า เป็นผู้ปกป้องพวกนักปรัชญาจากการโจมตีของอิมามอัลเฆาะซาลีในหนังสือดังกล่าวข้างต้น

เรื่องปรัชญากับศาสนา อิบนุ รุซด์ มีความเห็นว่า ทั้งสองไม่ขัดแย้งกัน ท่านกล่าวว่า เป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนที่จะต้อง (วาญิบ) หรืออย่างน้อยควรส่งเสริม (สุนนะฮฺ) ให้เรียนปรัชญา บทบาทของปรัชญาไม่ใช่สิ่งอื่นใดนอกจากการคิดเกี่ยวกับการมีอยู่ เพื่อให้รู้จักผู้ทรงสร้างบรรดาสรรพสิ่งที่มิในจักรวาล

เรื่องความรู้ของพระเจ้า อิบนุ รุซด์ มีความเห็นว่า ความรู้ของพระเจ้าเกี่ยวกับรายละเอียดปลีกย่อยที่เกิดขึ้นในจักรวาลนี้ ไม่เหมือนกับความรู้ของมนุษย์เกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้นความรู้ของมนุษย์มีคุณลักษณะที่ใหม่ (หะดีษ) ส่วนความรู้ของอัลลอฮ์มีคุณลักษณะที่ดั้งเดิม (เกาะติม) และพระองค์ทรงรู้ในทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในจักรวาลนี้

กิจกรรมเสนอแนะ

1. แบ่งกลุ่มนักเรียนเพื่ออภิปรายเกี่ยวกับเมืองสำคัญต่อไปนี้ ว่าได้ให้กำเนิดและให้บทเรียนแก่นักปรัชญามุสลิมท่านใด ปัจจุบันตั้งอยู่ในประเทศใดและประเทศเหล่านั้นปกครองโดยบุคคลที่นับถือศาสนาและเชื้อชาติใด และมีการปกครองประเทศในระบบใด

กูฟะฮุ	มักกะฮุ	มะดีนะฮุ
กูระฮาน	ฟาร็อบ	ไนซาบูรุ
เปอร์เซีย	แบกแดด	อะเล็ปปุ
ดัมชิก	บุงอรอ	เรย์
ซาราโกซา	เลฟวิล	แกรนาดา
มอรอกโก	คอร์โดบา	เยเมน

2. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นสองกลุ่มเพื่ออภิปรายเกี่ยวกับ ถิ่นกำเนิด การศึกษา ความเชี่ยวชาญ อาชีพและผลงานสำคัญของนักปรัชญาอิสลามต่อไปนี้
 1. นักปรัชญาอิสลามฝั่งตะวันออก อัลกินดี, อัลฟารอบี, อิบน์ สีนา และอัลเจมาฮาลี
 2. นักปรัชญาอิสลามฝั่งตะวันตก อิบน์ บาญะฮุ, อิบน์ ตูฟัยล และอิบน์ รุซด

คำถามท้ายบท

ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้พอสังเขป

1. อัลกินดีมีแนวคิดเกี่ยวกับความสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องระหว่างปรัชญากับศาสนา อย่างไร
2. วิญญาณของมนุษย์ตามทัศนะของอัลกินดีประกอบด้วยกี่พลัง อะไรบ้าง
3. อัลกินดีได้แบ่งความรู้ออกเป็นกี่ส่วน อะไรบ้าง
4. ทฤษฎีเกี่ยวกับพระเจ้าและเอกภพ ของอัลกินดี กล่าวได้อย่างไร
5. ทฤษฎีการสันออกของอัลฟารอบีกล่าวได้อย่างไร
6. ส่วนประกอบของวิญญาณตามแนวคิดของอัลฟารอบีมีกี่ส่วน อะไรบ้าง
7. ศาสดากับนักปรัชญา อัลฟารอบีกำหนดว่ามีฐานะในการที่จะเป็นรู้เหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร

8. อัลฟารอบีได้กล่าวถึงทฤษฎีการเมืองไว้ว่าอย่างไร
9. อิบน์ ลีนาได้แบ่งวิญญูณออกเป็นกี่อย่าง อะไรบ้าง
10. ปัญหาหลักทางปรัชญาที่อัลเคาะซาลีคัดค้าน มีกี่ประการ อะไรบ้าง
11. อัลเคาะซาลีได้แบ่งกลุ่มประชาชาติมนุษย์ออกเป็นกี่กลุ่ม อะไรบ้าง
12. อัลเคาะซาลีได้อธิบายเกี่ยวกับความศรัทธาที่แท้จริงนั้นเป็นอย่างไร
13. จงบอกสาระสำคัญจากแนวคิดของอิบนุ บาจญะฮฺ, อิบน์ ดุฟัยล์, และอิบนุ รุชด์ ว่ามีอะไรบ้างอย่างไร

ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากรีกกับปรัชญาอิสลาม

จุดประสงค์การเรียนรู้

วิเคราะห์และสรุปความสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ ระหว่างแนวความคิดของปรัชญากรีกกับปรัชญาอิสลาม

ความหมายและขอบข่าย

การเรียกชื่อปรัชญาในภาษาอาหรับด้วยคำว่า “ฟัลสะฟะฮฺ” ชาวอาหรับรับมาจากคำว่า “ฟัยโลโซเฟีย” ของภาษากรีก และเรียกชื่อบรรดานักปรัชญาด้วยคำว่า “ฟัยละสุฟ” ซึ่งมาจากคำว่า “ฟัยโลโซฟอส” ของภาษากรีกเช่นเดียวกัน ถึงแม้คนอาหรับและชาวมุสลิมจะเรียกวิชานี้ด้วยคำว่า “ฮิกมะฮฺ” และเรียกนักปรัชญาด้วยคำว่า “หะกีม” หรือ “หุกะมาฮฺ” ก็ตาม แต่การเรียกชื่อปรัชญาอิสลามว่า “ฟัลสะฟะตุล-อิสลาม” เป็นที่นิยมกว่าการใช้คำว่า “ฮิกมะตุล-อิสลาม”

การเรียกชื่อปรัชญาของบรรดานักปรัชญาและนักวิชาการมุสลิมในลักษณะดังกล่าว ได้ชี้ให้เห็นว่านักปรัชญาฝ่ายมุสลิมได้รับอิทธิพลจากนักปรัชญากรีกอย่างแน่นอน ทั้งนี้เพราะว่าปรัชญากรีก เกิดและใช้คำดังกล่าวก่อนปรัชญาอิสลาม

ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากรีกกับปรัชญาอิสลามในด้านขอบข่ายของปรัชญา ได้ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาและแนวคิดของนักปรัชญาอิสลามส่วนใหญ่จะอยู่ในขอบข่ายที่เหมือนกับขอบข่ายของปรัชญากรีก นั่นคือโดยตั้งเป้าหมายหลักของการศึกษาที่เหมือนกัน คือเรื่องพระเจ้าเอกภพและมนุษย์

แหล่งกำเนิดของปรัชญา

ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากรีกกับปรัชญาอิสลามด้านที่มาหรือแหล่งกำเนิด จะเห็นได้ว่าหลังจากมุสลิมได้แปลปรัชญากรีกเป็นภาษาอาหรับแล้ว พวกเขาก็ต้องเผชิญหน้ากับปรัชญาภายนอกที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งพวกเขาไม่เคยชินมาก่อน ดังนั้นจึงทำให้ลักษณะของปรัชญาทั้งสองต่างกัน จุดยืนของนักคิดมุสลิมที่มีต่อปรัชญากรีกมีทั้งที่ปฏิเสธและยอมรับ แต่การปฏิเสธ

นั้นเกิดขึ้นหลังจากที่มีการยอมรับมาก่อนแล้ว การปฏิเสธหรือคัดค้านต่อปรัชญาดังกล่าวเพิ่งเกิดขึ้นในสมัยอิมามอัลอัซฮะรีในศตวรรษที่สี่ของอิสลามและการต่อต้านต่อปรัชญาอย่างจริงจังเกิดขึ้นในสมัยอัลเคมาซาลี ในช่วงปลายศตวรรษที่ห้าของศักราชอิสลาม ด้วยเหตุนี้จึงสรุปได้ว่าหลังจากที่ปรัชญากรีกเป็นที่ยอมรับของมุสลิมล่วงหน้าแล้วเป็นเวลาถึงสองศตวรรษครึ่ง การคัดค้านดังกล่าวได้ยืนหยัดอยู่บนพื้นฐานเหตุผลทางศาสนา และในระยะต่อมาการคัดค้านในลักษณะดังกล่าวยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นด้วยเหตุผลที่เหมือนกัน

บรรดานักคิดมุสลิมที่ยอมรับในปรัชญากรีกก็มีจุดยืนที่ต่างกัน กลุ่มหนึ่งรับในลักษณะที่เทิดทูนปรัชญามากเกินไป ส่วนอีกกลุ่มรับอย่างระมัดระวัง กลุ่มแรกเป็นพวกนักปรัชญาอิสลาม (Islamic Philosophy) ส่วนกลุ่มที่สองเป็นพวกมูอะตะซิละฮ์ ซึ่งเป็นกลุ่มสำนักคิดทางเทววิทยา (Islamic Theology)

ก่อนที่บรรดานักปรัชญาอิสลามจะศึกษาล่วงลึกในเรื่องปรัชญากรีก พวกเขาเหล่านั้นก็มีความเข้าใจและได้ศึกษาอัล-กุรอานและหะดีษที่เป็นแหล่งคำสอนหลักของอิสลาม ซึ่งก็ได้พูดถึงประเด็นหลักที่คล้ายๆ กับปรัชญากรีก นั่นคือ เรื่องพระเจ้า เรื่องมนุษย์และเอกภพ อิสลามได้เชิญชวนให้มนุษย์เชื่อมั่นในความมีอยู่ของพระเจ้า ซึ่งเป็นผู้สร้างและควบคุมดูแลเอกภพทั้งปวง ในขณะเดียวกันปรัชญากรีกก็พยายามที่จะยืนยันว่าเอกภพนี้มีอยู่ขึ้นมาได้เพราะมีพระเจ้า ทุกสิ่งมาจากพระเจ้าซึ่งเป็นต้นเหตุของการมีของทุกสิ่งทุกอย่าง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแหล่งกำเนิดที่เป็นแนวคิดของปรัชญากรีกกับหลักการของอัล-กุรอานและสุนนะฮ์สุลลุลลอฮ์นี้ ทั้งสองต่างก็มีอิทธิพลต่อแนวคิดและการกำเนิดของนักปรัชญาในโลกอิสลาม

แนวความคิด

ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากรีกกับปรัชญาอิสลามในด้านแนวความคิด เรามีอาจที่จะปฏิเสธได้ว่าแนวความคิดของปรัชญาอิสลามได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดของปรัชญากรีก บรรดานักปรัชญาอิสลามส่วนใหญ่ได้รับแนวคิดจากอริสโตเติล ในขณะเดียวกันได้ให้ความสนใจต่อแนวคิดของโพลติอุส ซึ่งในที่สุดพวกเขาได้รับบทฤษฎีต่างๆ จากแนวคิดดังกล่าวเป็นจำนวนมาก จึงเป็นเรื่องธรรมดาของคนที่มาทีหลัง อาจจะต้องจำยอมและรับอิทธิพลของคนรุ่นก่อน ตลอดจนได้เรียนรู้จากบุคคลเหล่านั้นด้วย แต่การเรียนรู้จากครูนั้นไม่ได้หมายความว่าต้องคิดเป็นทางว่าหรือเก็บทุกอย่างมา ซึ่งในที่สุดต้องจัดว่าปรัชญาอิสลาม ถึงแม้ว่าจะรับอิทธิพลจากปรัชญากรีก แต่ไม่ได้หมายความว่ามีการลอกเลียนแบบจากอริสโตเติลทุกอย่างเสมอไป ทั้งนี้เพราะปรัชญาอิสลามได้รับอิทธิพลจากแหล่งอื่น เช่น อินเดียและเปอร์เซียด้วยก็มี

บรรดานักปรัชญาอิสลามส่วนใหญ่มีชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมและเหตุการณ์ที่แตกต่างจาก

ที่นักปรัชญาอื่นๆ ได้ประสบ ลักษณะของสภาพแวดล้อมและเหตุการณ์ต่างๆ ย่อมมีอิทธิพลต่อแนวคิดของพวกเขาและในที่สุดจะปฏิเสธไม่ได้ว่าโลกอิสลามได้ให้กำเนิดปรัชญาอิสลามที่พวกเขา (นักปรัชญามุสลิม) ถือว่าเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการของหลักการศาสนา และสภาพของสังคมมุสลิมในขณะนั้น

กิจกรรมเสนอแนะ

ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มอภิปรายความสัมพันธ์ของปรัชญากรีกและปรัชญาอิสลาม ในด้านต่างๆ ต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ด้านการเรียกชื่อและขอบข่ายของปรัชญา
2. ความสัมพันธ์ด้านแหล่งกำเนิดและที่มาของปรัชญา
3. ความสัมพันธ์ด้านความคิดของปรัชญา

โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มรับผิดชอบ 1 เรื่อง

คำถามท้ายบท

1. ปรัชญากรีกและปรัชญาอิสลามมีความสัมพันธ์ด้านความหมาย และขอบข่ายของปรัชญาอย่างไร
2. ปรัชญากรีกและปรัชญาอิสลามมีความสัมพันธ์ด้านแหล่งกำเนิดและที่มาอย่างไร
3. มีคำกล่าวว่า “เรามีอาจที่จะปฏิเสธได้ว่าแนวความคิดของปรัชญาอิสลามได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของปรัชญากรีก” นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่กับคำกล่าวนั้น เพราะเหตุใด

ความสัมพันธ์ของปรัชญาอิสลามกับการดำเนินชีวิต

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายทัศนะของนักปรัชญามุสลิมที่มีต่อปรัชญาอิสลามได้
2. บอกผลกระทบและความสัมพันธ์ของปรัชญาอิสลามกับการดำเนินชีวิต ของมุสลิมได้

สภาพภาพของปรัชญาอิสลามในโลกมุสลิม

บรรดานักปรัชญามุสลิมส่วนใหญ่ไม่ยอมรับปรัชญาอิสลาม เพราะพวกเขาถือว่านักปรัชญามุสลิมพยายามโยนโยนปรัชญาที่รับอิทธิพลจากปรัชญากรีกกับหลักการของศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะแนวคิดทางปรัชญาเกี่ยวกับพระเจ้าของอริสโตเติล ซึ่งเป็นแนวคิดและความเชื่อที่ขัดแย้งกับความเชื่อของศาสนาอิสลามเป็นอย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตาม พวกเขาสามารถรับศาสตร์แห่งความรู้ทางคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ของอริสโตเติลได้ อิมามอัลเฟอะซาลี เป็นนักปรัชญาได้โจมตีบางปัญหาหรือบางประเภทของปรัชญาอย่างรุนแรง เช่นเดียวกับอิบน์ฮุศอลาฮ์ ก็เป็นอีกคนหนึ่งโจมตีปรัชญาอย่างรุนแรง เขากล่าวว่า ปรัชญาคือความโง่เง่า ความผิดพลาด ความสับสน และความหลงหากผู้ใดเรียนปรัชญาจิตใจของเขาจะบอด และไม่เห็นความประเสริฐของศาสนาที่บริสุทธิ์ ส่วนเรื่องตรรกศาสตร์ซึ่งเป็นความรู้ที่เป็นสื่อไปสู่ปรัชญาก็เป็นความเลวร้ายอีกอย่างหนึ่งด้วย แต่อย่างไรก็ตาม บรรดานักปรัชญามุสลิมเองก็ยังคงยืนหยัดในจุดยืนที่พวกเขาถือว่าจุดประสงค์ของปรัชญาก็เหมือนกับจุดประสงค์ของศาสนา คือ สร้างศรัทธาให้มั่นคง และถือว่าเนื้อหาสาระก็เหมือนกัน คือ จะพูดเกี่ยวกับการมีอยู่ (วญูด) ของพระเจ้า จากจุดยืนของกลุ่มนักปรัชญาในลักษณะดังกล่าวนี้จึงสามารถให้กำเนิดปรัชญาอิสลามอย่างประจักษ์จนถึงทุกวันนี้

ผลที่ได้รับจากปรัชญาอิสลาม

การกำเนิดของปรัชญาอิสลามมีผลต่อโลกมุสลิม และโลกภายนอกอย่างไรบ้าง เป็นเรื่องที่สามารถจะมองได้สองลักษณะ ลักษณะแรกถือว่า ปรัชญาอิสลามเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนการยอมรับ และศรัทธาในคำสอนของศาสนาอิสลาม ส่วนลักษณะที่สองถือว่าปรัชญาทำให้มุสลิมขาดความเป็นเอกภาพในการยอมรับปรัชญาอิสลาม ซึ่งส่งผลให้เกิดการแตกแยกในสังคมที่นับถือศาสนาอิสลาม และซึ่งนับเป็นความเลวร้ายอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในโลกมุสลิม

สำหรับในโลกภายนอกอิสลาม ปรัชญาอิสลามได้มีส่วนในการสร้างอารยธรรมของโลกไม่น้อยหน้าอารยธรรมอื่น โดยเฉพาะอิบน์ ลีนา, อัลเคาะซาลี และอิบน์ รุซด์ ซึ่งเป็นที่รู้จักในโลกตะวันตกเป็นอย่างดี

ความสัมพันธ์ของปรัชญาอิสลามกับการดำเนินชีวิต

จากสิ่งที่กล่าวข้างต้น ได้ชี้ให้เห็นว่าทัศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของปรัชญาอิสลามกับการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะกับผู้นับถือศาสนาอิสลาม สามารถแบ่งออกได้ 3 ทัศนะ

ทัศนะที่ 1 เห็นว่าการศึกษาศรีษญา และนำวิธีการทางปรัชญามาใช้จะช่วยให้การดำเนินชีวิตสอดคล้องกับศาสนา และจะเสริมสร้างให้มีความเข้าใจและความศรัทธาต่อศาสนามากยิ่งขึ้น

ทัศนะที่ 2 เห็นว่าการศึกษาศรีษญาและนำปรัชญามาใช้จะทำให้การดำเนินชีวิตสับสนและหลงทางไปจากศาสนาอิสลาม ดังนั้นปรัชญาเป็นสิ่งที่เป็นโทษต่อวิถีชีวิตของมุสลิมอย่างยิ่ง

ทัศนะที่ 3 เห็นว่าการศึกษาศรีษญานั้น ถ้าสามารถแยกแยะว่าสิ่งไหนควรไม่ควร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับหลักการอิสลามจะช่วยเสริม หรือสนับสนุนความเชื่อทางศาสนาอย่างสิ้นเชิง แต่ถ้าไม่สามารถแยกแยะก็จะทำให้เกิดผลเสียต่อการนับถือศาสนา แนวคิดนี้เป็นแนวคิดเชิงประนีประนอมระหว่างทัศนะที่หนึ่งกับที่สอง

กิจกรรมเสนอแนะ

ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มอภิปรายเป็น 2 กลุ่ม โดยให้แต่ละกลุ่มอภิปรายเกี่ยวกับทัศนะของนักปราชญ์มุสลิมที่มีต่อปรัชญา

คำถามท้ายบท

1. การเรียนปรัชญาอิสลามจะมีผลต่อผู้เรียนอย่างไร
2. ปรัชญาอิสลามมีความสัมพันธ์ต่อการดำรงชีวิตของมุสลิมอย่างไร

บรรณานุกรม

- กิริติ บุญเจือ แก่นปรัชญากรีก. กรุงเทพฯ:ไทยวัฒนาพานิช. 2520.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ กรุงเทพมหานคร ราชบัณฑิตยสถาน. 2509
- ปริชา ช้างขวัญยืน แปล ปรัชญากรีก. กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. 2515
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย. กรุงเทพฯ 2532
- สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ,ความหมายอัล-กุรอาน. เล่ม 1 และ 3 กรุงเทพมหานคร : สมาคม-
นักเรียนเก่าอาหรับ. ม.ป.ป.
- อิมรอน มะลูลีม ดร.รศ. ปรัชญาอิสลาม กรุงเทพฯ: ทางนำ. 2534
- Ahmad Fuad Al-Ahwani, Dr. Filsafat Islam. Jakarta : Pustaka Firdaus. 1985
- Ahmad Hanafi, M.A. Pengantar Filsafat Islam. Jakarta : Bulan Bintang, 1982
- Al-Ghazali. Ahamadie Thaha แปล Tahafut Al-Falasifah. Jakarta : Pustaka Panjimas. 1986
- Bakker Sy. JWM. Sejarah Filsafah dalam Islam. Yogyakarta: Yayasan Kanisius. 1978
- Bertens. K.Dr. Sejarah Filsafah Yunani. Yogyakarta: Yayasan Kanisius. 198
- _____. Ringkasan Sejarah Filsafat. Yogyakarta: Yayasan Kanisius. 1981
- Epping O.F.M.A.Dr. และคณะ Filsafat. Ensie. Bandung: Jemmars. 1983
- H. Hasbullah Bakry S.H. Drs. Prof. Disekitar Filsafat Sholastik Islam. Jakarta : Tintamas.
1984
- Harun Nasution. Dr. Prof. Falsafat dan Mistisisme dalam Islam. Jakarta: Bulan Bintang.
1983
- M.M. Syarif, M.A. Para Filosof Muslim. Bandung : mizam. 1985
- Mohammad Hatta, Alam pikiran Yunani. Jakarta : Tintamas. 1982
- Philip K. Hitti Dunia Arab Sejarah Ringkas, Bandung : Sumur Bandung, ม.ป.ป.

คณะกรรมการจัดทำหนังสือเรียนสังคมศึกษา (อิสลามศึกษา)
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

1. นายบรรเทา ฤกษ์ดิกุล	2. นางสาวเอิบบุญ สุทธิประภา
3. นายวินัย รอดจ่าย	4. ดร.ชัยรัตน์ ศิริพัฒนะ
5. ผศ.พิเชษฐ์ กาลามเกษตร	6. นายอภิรัฐ หมัดสะอี่
7. นายนิเวอาลี หะยีนิเลาะ	8. ดร.อิสมาแอ อาลี
9. ผศ.ดลมนรจณ์ บากา	10. นายชานูชี เบญจมันต์
11. นายมุกดา ลาเมาะ	12. นายฮานาฟิยะห์ มุหัมมัด
13. นายมุหะมัดนอร์ หะยียูโซ๊ะ	14. นายอับดุลรอมัน อับดุลชอมัด
15. นายอับดุลเลาะห์ ลออแมน	16. นายอับดุลเลาะห์ หะหมัดสุ
17. นายธานินทร์ สาละม	18. นายฮาแซ สาแม
19. นายวรยุทธ์ มาหมุดเบญ	20. นายอิบระเฮง มะเก๊ะ
21. นายวีรเชษฐ์ นิสสระ	22. นายอับดุลนาเซ วามู
23. นายอับดุลเลาะ นิลละ	24. นายนิมะนาเซ สามะอาลี
25. นายอนุวัติ เจ๊ะมะ	26. นายวินัย วิเศษรัตน์
27. นายกามาสุดิน หะยียามา	28. นายโตรอแม เจ๊ะแ
29. นายดอละ สามะ	30. นายมะรีเป็ง เฮงปียา
31. นายนุรุดดีน สารีมิง	32. นายฮามัดกาแม แวมูซอ
33. นายอุสมาน มะลี	34. นายสตอปา ดอเลาะ
35. นายอุเซ็ง อาแว	36. นายเสรีญ พิศาลวัชรินทร์
37. นายกิบหลี บุญเทียม	38. นายประกิต วุฒิรัตน์โกวิท
39. นายนิอาเรฟ ระเด่นอาหมัด	40. นายเอนก รัตน์ปิยะภากรณ์
41. นางสาวทิน ทองใส	42. นางเรียมพร อธิปอนันต์
43. นางสาวรัตนา รอดโพธิ์ทอง	

คณะผู้จัดทำหนังสือเรียนสังคมศึกษา (อิสลามศึกษา)
ส ๐2048 ปรัชญาอิสลาม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ที่ปรึกษา

1. นายบรรเทา ฤกษ์กิจ
2. ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหนังสือ (นายวินัย รอดจ่าย)

ผู้เขียน

นายนุรุดดีน

คณะกรรมการตรวจ

1. ผศ. พิเชษฐ์	กาลามเกษตร
2. นายมุกดา	ลาเมาะ
3. นายมูหะมัดนอร์	หะยียูโซ๊ะ
4. นายอับดุลนาเซ	วามู
5. นายประกิต	วุฒิรัตน์โกวิท
6. นายอุซัย	อาแว
7. นายอิบระเฮง	มะเก๊ะ
8. นายเอนก	รัตน์ปิยะภากรณ์
9. นางสาวทิน	ทองใส

บรรณาธิการ

นายเอนก รัตน์ปิยะภากรณ์

ISBN 974-01-0046-5 ***

ศึกษาบัณฑิตพาณิชย
พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
นายวิชัย พิชัยสินธุ์ ผู้พิมพ์และจัดจำหน่าย
๕๑๐๐๐๗๖